

บทที่ 4

แนวทางในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการ ปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

4.1 เหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดแนวทางเพื่อดำเนินการกับยานพาหนะของกลาง

จากการศึกษาพบว่า ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะนั้นมีลักษณะที่จำเพาะของหลายประการดังกล่าว กล่าวคือ ยานพาหนะเป็นสิ่งที่สามารถเสื่อมสภาพได้โดยปัจจัยหลายประการ เช่นการเสื่อมสภาพจากการใช้งาน การเสื่อมสภาพตามระยะเวลา การเสื่อมสภาพเนื่องจากการใช้งานหรือการดูแลรักษาไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันว่าเครื่องอุปกรณ์ของยานพาหนะ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องยนต์หรืออุปกรณ์อื่นๆ ย่อมมีระยะเวลาในการใช้งานจำกัดอยู่ อีกทั้งการใช้งานและบำรุงรักษายานพาหนะอย่างถูกต้องก็เป็นสิ่งจำเป็นต่อความคงทนและช่วยยืดระยะเวลาการใช้งานให้ยาวนานยิ่งขึ้น

นอกจากข้อจำกัดด้านกายภาพของทรัพย์สินประเภทยานพาหนะตามที่กล่าวมาแล้ว ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางคือ ระยะเวลาในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งแน่นอนว่ากระบวนการดังกล่าวย่อมใช้เวลาค่อนข้างยาวนาน ทั้งนี้หากนำข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผนวกเข้ากับข้อจำกัดทางด้านกายภาพของยานพาหนะ จะเห็นได้ว่าข้อจำกัดต่างๆ เหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการในการจัดเก็บและดูแลรักษายานพาหนะของกลางดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นด้านสถานที่ในการจัดเก็บ การสรรหาบุคลากรมาดูแลรักษา และงบประมาณค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษายานพาหนะเหล่านี้

แต่อย่างไรก็ตามเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าการจัดเก็บและดูแลรักษายานพาหนะของกลางในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากการขาดกำลังคน สถานที่ และงบประมาณสนับสนุน ทำให้การจัดการกับทรัพย์สินดังกล่าวต้องดำเนินการเพียงเท่าที่พอจะทำได้ จึงไม่แปลกเลยที่บรรดายานพาหนะของกลางตามสถานที่จัดเก็บต่างๆ จะสูญหาย เสียหายและทรุดโทรม ทั้งนี้จากการที่ผู้เขียนได้ทำการสำรวจตามแหล่งจัดเก็บยานพาหนะของกลางไม่ว่าจะเป็นที่สถานีตำรวจนครบาลต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร หรือสถานที่จัดเก็บของสำนักงาน ป.ป.ส. ก็ตาม พบว่ายานพาหนะส่วนใหญ่จะถูกจอดทิ้งร้าง สภาพยางทั้งสี่ล้อแบน ฝุ่นเกาะ มีสนิมขึ้น กระจกแตกหรือถูกขโมยเอาเครื่องยนต์

ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องเสียงและเครื่องอะไหล่ไป นอกจากนั้นจากการศึกษาข้างทราบบอกว่า ได้มีพนักงานสอบสวนบางคนแอบนำของกลางดังกล่าวออกใช้ประโยชน์เป็นการส่วนตัว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ยานพาหนะของกลางได้

จากกรณีปัญหาดังกล่าวข้างต้น เป็นเหตุให้รัฐหรือสำนักงาน ป.ป.ส. จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่ชัดเจนและเหมาะสมสำหรับดำเนินการกับยานพาหนะของกลาง เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติงานของพนักงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิทางทรัพย์สินของประชาชน และเป็นการลดภาระของรัฐเกี่ยวกับการเก็บรักษาของกลางประเภทดังกล่าวอีกด้วย

เมื่อได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นของการวางมาตรการเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินของกลางที่เป็นยานพาหนะแล้ว ประเด็นที่ควรจะหยิบยกขึ้นมาศึกษาซึ่งจะขาดมิได้อีกประการหนึ่งก็คือเหตุปัจจัยอันเป็นอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินการกับยานพาหนะของกลางก่อนคดีถึงที่สุดเกิดปัญหาหรือข้อขัดข้อง

4.2 อุปสรรคในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลาง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงสภาพปัญหาของดูแลรักษาและการจัดการกับยานพาหนะของกลางในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าปัญหาดังกล่าวนั้นมีสาเหตุมาจากอุปสรรคหลายๆ ประการไม่ว่าจะเป็นการขาดแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีกฎหมายหรือระเบียบที่วางหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็นกรณีต่างๆ ดังนี้

4.2.1 ปัญหาการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางระหว่างคดี

สำหรับคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบันสถิติคดียาเสพติดที่ขึ้นสู่ศาลมีจำนวนสูงมากเมื่อเทียบกับจำนวนคดี ยาเสพติดในแต่ละปี ดังจะเห็นได้จากเมื่อเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พบว่าคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากปริมาณคดีที่มากขึ้นนี้เองที่ทำให้ศาลต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาคดียาเสพติดอย่างหนักเมื่อเทียบกับจำนวนผู้พิพากษาที่มีจำนวนอัตรากำลังค่อนข้างน้อย ทั้งนี้หากพิจารณาจากภาวะ

งานของผู้พิพากษาพบว่าผู้พิพากษาแต่ละท่านจะมีจำนวนคดีที่ต้องรับผิดชอบหลายคดี ส่งผลให้กระบวนการพิจารณาคดีอาจดำเนินไปอย่างล่าช้า ความล่าช้าของกระบวนการพิจารณาคดีนี้เองที่ประวิงให้การพิพากษาคัดสินหรือการมีคำสั่งเกี่ยวกับยานพาหนะของกลางประสบปัญหาเนื่องจากเจ้าพนักงานผู้ดูแลรักษาของกลางต้องรอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเสียก่อนว่าจะให้รับหรือไม่รับของกลางนั้น ส่งผลให้การดูแลรักษาของกลางต้องใช้ระยะเวลายาวนานขึ้นด้วย ทั้งนี้สาเหตุที่เจ้าพนักงานไม่สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางในคดีได้ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าของกลางบางประเภทนอกจากจะเป็นของกลางที่พึงรับได้ตามกฎหมายแล้ว ของกลางนั้นศาลเองก็อาจจะต้องเรียกเข้ามาเป็นวัตถุพยานในคดีประกอบกันด้วย ดังนั้นหากมีการนำของกลางออกใช้ประโยชน์ หรือนำออกขายทอดตลาด หรือนำของกลางนั้นคืนแก่เจ้าของไปก่อนคดีถึงที่สุดก็อาจจะทำให้เสียรูปคดีได้ ดังนั้นในทางปฏิบัติ พนักงานสอบสวนจะยังไม่ดำเนินการใดๆ กับยานพาหนะของกลางดังกล่าว แต่จะเก็บรักษาไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด เนื่องจากถ้าหากศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้คืนของกลางแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิแล้ว หากมีการนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์หรือนำออกขายทอดตลาดก็จะเกิดความเสียหายขึ้นได้และความรับผิดชอบก็จะตกอยู่กับเจ้าพนักงานผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินนั้น ผนวกกับปัจจุบันก็มีได้มีกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่กำหนดแนวทางในการจัดการกับยานพาหนะของกลางในระหว่างคดีไว้อย่างชัดเจน

4.2.2 ปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. เกี่ยวกับการจับกุมและตรวจยึดทรัพย์สิน

เป็นที่ทราบกันดีในหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ว่าอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะตกเป็นของเจ้าพนักงานตำรวจ ทั้งนี้เนื่องจากตัวพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มิได้บัญญัติให้อำนาจพนักงาน ป.ป.ส. ในการดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดเอาไว้ ส่งผลให้การดำเนินการจับกุมและตรวจยึดของกลางในคดียาเสพติดโดยพนักงาน ป.ป.ส. ยังมีอุปสรรคอยู่

ทั้งนี้เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจได้ดำเนินการจับกุมมาและหากมีการตรวจยึดยึดทรัพย์สินในคดีแล้ว ทรัพย์สินของกลางที่ยึดมาย่อมต้องตกอยู่ในการดูแลรักษาของเจ้าพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงพระราชบัญญัติมาตรการ ในการปราบปราม

ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พบว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติถึงการยึดและริบของกลางในคดียาเสพติดไว้ใน มาตรา 30 ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อศาลตั้งริบของกลางในคดีแล้ว ปลายทางของทรัพย์สินจะตกสู่กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มิได้ตกเป็นของแผ่นดินตามหลักของการริบทรัพย์สินในคดีอาญาต่างๆ ไป ดังนั้นในกรณีดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ในการเก็บรักษายานพาหนะของกลางว่าจะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน ป.ป.ส.

เมื่อได้ทราบถึงปัญหานี้แล้วจำเป็นจะต้องหาแนวทางร่วมกันในการกำหนดหน้าที่และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น โดยอาจจะกำหนดเป็นข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวถึงต่อไป

4.2.3 ปัญหากรณียานพาหนะของกลางอยู่ในสัญญาเช่าซื้อ

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่มีมักจะพบบ่อยครั้งกับยานพาหนะของกลางคือกรณีที่ ยานพาหนะดังกล่าวอยู่ในสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งโดยผลของกฎหมายแล้วถือว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอัน เป็นวัตถุแห่งสัญญานั้นยังคงตกอยู่แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ทั้งนี้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 30 วรรค 4 ก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับการคืนของ กลางไว้เป็นพิเศษว่า หากผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินของกลางสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนมิได้รู้เห็น หรือไม่มีโอกาสได้รู้ว่าจะมีการกระทำความผิด หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการนำทรัพย์สินของ ตนไปใช้ในการกระทำความผิดหรือใช้เป็นอุปกรณ์เพื่อให้ได้รับผลจากการกระทำความผิด หรือมิไว้ เพื่อการกระทำความผิด หากเจ้าของทรัพย์สินสามารถพิสูจน์ได้ดังนี้แล้วศาลก็จะมีคำสั่งให้คืน ทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าของไป แต่ถ้าหากไม่สามารถพิสูจน์ได้ศาลก็ย่อมมีอำนาจดำเนินการริบทรัพย์สินนั้น ต่อไป ดังนั้นการขอคืนทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดจึงไม่มีปัญหาในทางข้อกฎหมาย แต่อย่างไร ก็ตามเมื่อมองย้อนกลับมาพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินที่ริบมาในคดียาเสพติดและบริหารจัดการเงินหรือ ทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อตอบสนองนโยบายสองประการ คือ แนวนโยบายในเชิงรุกคือการปราบปรามยา เสพติดและนโยบายในเชิงรับคือการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จากการศึกษาพบว่า นโยบายทั้งสองประการนี้ ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อสนับสนุนให้การดำเนินการมี ประสิทธิภาพ ไม่จะเป็นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพโดยให้การฝึกอบรม รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาเป็นเครื่องมือในการปราบปราม ซึ่งงบประมาณดังกล่าวถ้าพึงจะ

อาศัยเงินสนับสนุนจากรัฐบาลแต่เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ ดังนั้นกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จึงต้องดำเนินการกับทรัพย์สินที่ถูกยึดตามมาตรา 27 และมาตรา 30 มาใช้ประโยชน์แก่ราชการปราบปรามยาเสพติด หรือนำเอาทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดแล้วนำเงินได้จากการขายทอดตลาดนั้นมาเป็นเงินทุนสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดต่อไป

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงกรณีที่ยานพาหนะของกลางคดีสัญญาเช่าซื้อ จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันการลักลอบขนยาเสพติดนั้น ผู้กระทำความผิดมักจะไม่นำยานพาหนะของตนเองมาใช้ในการกระทำความผิด หากแต่ผู้กระทำความผิดมักจะนำยานพาหนะที่ได้ทำสัญญาเช่าซื้อเอาไว้มาใช้ในการกระทำความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมและริบยานพาหนะของกลาง และการวางแผนในการกระทำความผิดได้พัฒนาไปอีกขั้น โดยผู้กระทำความผิดหรือเครือข่ายของอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด ได้จัดตั้งธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์ของตนเองขึ้นมาบังหน้าแล้วนำรถยนต์นั้นไปใช้กระทำความผิด

ดังนั้น จึงมีข้อควรพิจารณาว่า บทบัญญัติ มาตรา 30 วรรค 4 นั้นสามารถดำเนินการเพื่อสกัดกั้นกรรมวิธีของกลุ่มอาชญากรที่ได้วางแผนการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อนและรัดกุมนั้นอย่างเท่าทันหรือไม่ สังเกตได้จากภาระการพิสูจน์ของเจ้าของทรัพย์สินนั้นมีอยู่น้อยมาก เพียงแค่สามารถพิสูจน์ว่าตนมิได้รู้หรือไม่มีโอกาสได้รู้ว่าจะมีการกระทำความผิด หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีการนำทรัพย์สินของตนไปใช้ในการกระทำความผิดหรือใช้เป็นอุปกรณ์เพื่อให้ได้รับผลจากการกระทำความผิดหรือเพื่อใช้ในการกระทำความผิด เท่านั้น ดังนั้นจึงควรหามาตรการพิเศษมารองรับกรณีดังกล่าวนี้ เช่นการนำเอามาตรการสมคบตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาปรับใช้ หรืออาจจะนำเอาหลักเรื่องความรับผิดชอบในกรณีที่เจ้าของทรัพย์สินประมาณเกินเลื้ออย่างอย่างร้ายแรงที่ปล่อยให้ผู้กระทำความผิดนำทรัพย์สินของตนไปกระทำความผิดแล้วต้องรับผิดชอบจากความเกินเลื้อนั้นมาพิจารณา

ย้อนกลับมาพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับกรณีของยานพาหนะของกลางซึ่งอยู่ในสัญญาเช่าซื้อในประเด็นต่อไป คือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อได้ชำระราคาค่าเช่าซื้อมาโดยตลอดจนใกล้จะครบถ้วนตามที่ตกลงกันในสัญญา ต่อมาปรากฏว่าผู้เช่าซื้อได้นำยานพาหนะดังกล่าวไปใช้ในการกระทำความผิดแล้วถูกจับกุมและยึดยานพาหนะดังกล่าว หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าในระหว่างดำเนินคดีผู้เช่าซื้อไม่สามารถดำเนินการชำระค่าเช่าซื้อได้อีกและผู้ให้เช่าซื้อได้อ้างเหตุผลแห่ง

การผิดสัญญาแล้วบอกเลิกสัญญาและเรียกยานพาหนะนั้นคืน ปัญหาดังกล่าวนี้มีข้อควรพิจารณาว่าถ้าหากผู้กระทำความผิดสามารถผ่อนชำระค่าเช่าซื้อได้จนครบถ้วน ยานพาหนะดังกล่าวย่อมต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้กระทำความผิด และเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้เรียกยานพาหนะดังกล่าวเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่กองทุนมากกว่า ดังนั้นหากยานพาหนะดังกล่าวถูกผู้ให้เช่าซื้อเรียกคืนย่อมเป็นผลเสียแก่กองทุน ทำให้มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าหากสำนักงาน ป.ป.ส. สามารถที่จะทำการเจรจากับผู้ให้เช่าซื้อเพื่อขอชำระราคาของส่วนเหลือที่ค้างชำระแก่ผู้ให้เช่าซื้อ แล้วให้ยานพาหนะของกลางนั้นตกแก่ผู้เช่าซื้อ โดยให้ผู้เช่าซื้อทำสัญญากู้ยืมเงินจากสำนักงาน ป.ป.ส. เป็นจำนวนเงินเท่ากับเงินที่สำนักงาน ป.ป.ส. ชำระค่าเช่าซื้อครบตามจำนวนนั้น และหากภายหลังเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เรียกยานพาหนะดังกล่าวตกเป็นของกองทุนก็ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทำลายสัญญากู้ยืมเงินนั้นหรืออาจแจ้งว่าลูกหนี้ได้ชำระหนี้ครบถ้วนแล้ว แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งให้คืนยานพาหนะที่ยึดไว้ ก็ให้คืนยานพาหนะดังกล่าวแล้วแจ้งให้เจ้าของที่ได้รับคืนดำเนินการชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินที่ทำไว้กับ ป.ป.ส. ซึ่งกระบวนการดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าจะเป็นการประโยชน์แก่กองทุนและแก่สำนักงาน ป.ป.ส. อย่างยิ่ง

4.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการยังขาดความชัดเจน

เมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานของรัฐเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญาพบว่ากฎหมายยังขาดความชัดเจน เนื่องจากกฎหมายไม่ได้หลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติต่อยานพาหนะของกลางให้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดความไม่แน่นอนหรือความไม่มั่นใจในการใช้ดุลพินิจดำเนินการของฝ่ายบริหารหรือผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องของกลางหลายฉบับ โดยแต่ละฉบับกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นจึงควรมีการบัญญัติกฎหมายหรือออกระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดีอาญาเฉพาะ โดยการกำหนดมาตรการในการปฏิบัติต่อยานพาหนะดังกล่าวอย่างชัดเจน ทั้งนี้เมื่อตัวกฎหมายหรือระเบียบที่ออกมามีความชัดเจนแล้ว ก็ย่อมส่งผลดีต่อสิทธิในทางทรัพย์สินของประชาชนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเองก็จะเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ เพราะมีกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์ปฏิบัติไว้อย่างมีระบบ ซึ่งหากเจ้าพนักงานได้ดำเนินการตามขอบเขตและวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้วหากเกิดความเสียหายขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว ยกเว้นแต่เจ้าพนักงานผู้

นั้นได้กระทำไปโดยประมาทเลินเล่อ หรือกระทำไปโดยปราศจากเหตุอันควร หรือมีเจตนาที่ไม่สุจริต เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่ได้รับความเสียหายก็ชอบที่จะเรียกร้องเอาค่าเสียหายรวมทั้งค่าสินไหมทดแทนจากทางราชการได้ ภายหลังจากที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องหรือหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องหรือมีคำสั่งให้คืนยานพาหนะของกลาง

ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ควรมีการเพิ่มเติมตัวกฎหมายหรือออกระเบียบที่มีความชัดเจนในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดี ภายใต้งบฏของการรักษาผลประโยชน์ของสังคม รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างได้สัดส่วน โดยคำนึงถึงความหนักเบาของการปราบปรามยาเสพติดในขณะนั้นประกอบกับเจตนารมณ์แห่งกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับ เพื่อให้กฎหมายหรือระเบียบนั้นสามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้กระบวนการเกี่ยวกับการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดียาเสพติดนั้น จะมีแนวทางเช่นไร ผู้เขียนจะขอนำเอากรณีศึกษาของกฎหมายพิเศษสามฉบับคือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 รวมทั้งแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศออสเตรเลียซึ่งนำมาพิจารณาในลักษณะของการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อกำหนดกรอบหรือแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

4.3. การนำกรณีศึกษาเกี่ยวกับการขายทอดตลาดหรือการนำออกใช้ประโยชน์ซึ่งยานพาหนะของกลางตามกฎหมายพิเศษมาพิจารณา

จากที่ได้ทำการศึกษามาแล้วถึงคุณลักษณะพิเศษของกฎหมายที่บัญญัติเป็นการเฉพาะ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่เปิดช่องให้สามารถนำทรัพย์สินของกลางในคดี รวมทั้งทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ก่อนคดีถึงที่สุด โดยกรอบของการศึกษาที่ผ่านมา ผู้เขียนได้หยิบยกเอาแนวทางในการนำทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาออกขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์อันได้แก่ แนวทางตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 และพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 รวมทั้งได้นำแนวทางในการขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และ

ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 มาพิจารณา โดยการศึกษาเนื้อหาในส่วนนี้เป็นการดึงประเด็นที่เป็นสาระสำคัญเฉพาะเกี่ยวกับการนำยานพาหนะของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ก่อนคดีสิ้นสุดมานำเสนอเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนจะได้นำกรณีดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดีอาญาต่อไป

จากที่ได้ศึกษาถึงมาตรการดังกล่าวในกฎหมายศุลกากร พบว่ากฎหมายนี้ได้กำหนดให้มีหน่วยงานในการเก็บรักษาของกลางไว้อย่างชัดเจน เนื่องจากเหตุผลที่ว่าบรรดาของกลางที่ยึดมาในคดีความผิดเกี่ยวกับศุลกากรนั้น โดยปกติแล้วจะเป็นทรัพย์สินที่มีค่าหรือเป็นสินค้าที่มีจำนวนมากผิดกับของกลางในคดีอาญาโดยทั่วไป¹ ดังนั้นเมื่อดำเนินการยึดมาแล้วจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่กฎหมายจะต้องกำหนดให้มีการส่งมอบให้อยู่ในการดูแลรักษาของเจ้าพนักงานศุลกากร โดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยและความสะดวกในการดำเนินคดีเกี่ยวกับของนั้นเป็นหลัก โดยพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 25 ได้บัญญัติว่าบรรดาของหรือสิ่งที่ยึดไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของพนักงานเจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือหากไม่มีพนักงานเช่นว่านี้ภายในระยะใกล้พอสมควรก็ให้ส่งมอบให้อยู่ในความรักษาของอำเภอที่ใกล้ที่สุด ซึ่งจะได้รักษาไว้แทนศุลกากรเป็นการชั่วคราว

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าของกลางที่ยึดไว้จะต้องนำไปมอบให้เจ้าหน้าที่ศุลกากรเก็บรักษา เว้นแต่ไม่มีพนักงานเช่นว่านี้ในระยะใกล้ก็ให้ฝากอำเภอไว้รักษาแทน โดยการรักษาของกลางแทนศุลกากรดังกล่าวหมายถึงการเก็บรักษาแทนเป็นการชั่วคราวเท่านั้น หากมีกรณีที่จะส่งมอบให้แก่ศุลกากรได้เจ้าพนักงานผู้ดูแลต้องดำเนินการส่งมอบแก่ศุลกากรทันที

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวโดยสรุปในส่วนนี้ได้ว่า บรรดาของกลางในคดีศุลกากรนั้นไม่ว่าผู้ใดจะทำการยึดมาก็ตาม โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย บรรดาของกลางเหล่านั้นย่อมต้องอยู่ในการดูแลรักษาของศุลกากรทุกกรณี ภายใต้เหตุผลที่ว่าของกลางในคดีความผิดต่อกฎหมายศุลกากรนั้น

¹ อเนก อรรถนาลัย, “ของกลางในคดีศุลกากร,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 12.

ตามปกติจะต้องมีการตีราคาและประเมินอากรเพื่อให้ทราบมูลค่าของสิ่งของนั้น และกฎหมายนี้ก็ได้อำหนดให้การดังกล่าวตกเป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรมศุลกากรเป็นผู้ทำ กฎหมายจึงกำหนดให้ศุลกากรเก็บรักษาเสียเองเพื่อความสะดวกในการตีราคาและการประเมินอากร นอกจากนั้นของกลางในคดีศุลกากรเมื่อถูกริบให้ตกเป็นของแผ่นดินแล้ว ก็จะตกเป็นอำนาจของอธิบดีกรมศุลกากร แต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาและสั่งจำหน่าย ตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัตินี้ เพราะฉะนั้นเพื่อให้เกิดความสะดวกในการบังคับใช้กฎหมาย จึงต้องวางแนวทางและบัญญัติกฎหมายให้ศุลกากรเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เก็บรักษาทรัพย์สินนั่นเอง

เมื่อทรัพย์สินของกลางในคดีตกอยู่แก่ศุลกากร กฎหมายศุลกากรได้กำหนดหลักเกณฑ์อันเป็นแนวทางให้สามารถนำของกลางออกขายทอดตลาดได้ก่อนที่คดีจะถึงที่สุด พิจารณาได้จากข้อความหรือถ้อยคำตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 วรรคแรกตอนท้ายซึ่งบัญญัติว่า “.....ของที่ยึดและริบไว้ตามพระราชบัญญัตินี้หรือบทกฎหมายอื่นอันเกี่ยวแก่ศุลกากรนั้นให้จำหน่ายตามอธิบดีจะสั่ง” และวรรคสองบัญญัติว่า “ถ้าของที่ยึดไว้เป็นของเสียหาย หรือถ้าหวังชำไว้จะเป็นการเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาอาจจะมากเกินไปเกินสมควร อธิบดีหรือผู้ที่อธิบดีมอบหมายจะสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ขายทอดตลาดหรือขายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร ก่อนที่ของนั้นจะตกเป็นของแผ่นดินก็ได้ เงินค่าของนั้นเมื่อหักค่าใช้จ่ายและค่าภาระติดพันทั้งปวงออกแล้วให้ถือไว้แทนของ”

อย่างไรก็ตามโดยปกติแล้วสิ่งที่ยึดมาเป็นของกลางในคดี จะไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่คนใดกล้าจำหน่ายจ่ายโอนหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางใด ตราบเท่าที่ยังไม่มีคำสั่งหรือคำพิพากษาของกลางดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นในบางกรณี กล่าวคือการที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้น โดยให้สามารถนำของกลางออกจำหน่ายได้ก่อนคดีถึงที่สุดนั้น ย่อมเป็นการป้องกันความเสียหายหรือผลเสียที่อาจเกิดขึ้นแก่ของกลางโดยใช่เหตุ ดังนั้นแม้ผลของคดียังมีอาจชี้ได้ว่าของกลางที่ยึดมาควรอยู่แก่ฝ่ายใด กฎหมายก็ได้บัญญัติให้อำนาจแก่อธิบดีกรมศุลกากรที่จะสั่งจำหน่ายของกลางนั้นไปก่อนได้ ภายใต้เงื่อนไขแห่งลักษณะของสิ่งของดังกล่าว ดังต่อไปนี้

ก) กรณีที่ของกลางนั้นเป็นของเสียหาย ยกตัวอย่างเช่น อาหารสด ผักสด ผลไม้สด ซึ่งของเหล่านี้นอกจากจะลำบากในการเก็บรักษาแล้วถือว่าโดยสภาพของทรัพย์สินเหล่านี้ยังบูดได้ง่ายด้วย

ข) ของซึ่งห้วงข้าวไว้จะเสี่ยงต่อความเสียหาย ของเช่นว่านี้ได้แก่ เครื่องอุปโภคและบริโภคบางชนิด เช่น น้ำตาล ข้าวสาร เครื่องกระป๋อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากเก็บไว้เนิ่นนานย่อมเสื่อมสภาพลงไป

ค) ของซึ่งค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะมากเกินไป เช่น สัตว์มีชีวิตบางประเภทต้องเสียค่ารักษาดูแลสูงมาก ซึ่งกว่าคดีจะถึงที่สุดก็อาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูมากกว่าราคาของกลางเสียแล้ว ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ก็ย่อมไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายศุลกากรที่มีจุดประสงค์จะหารายได้ให้แก่แผ่นดิน แต่กลับต้องนำเงินของแผ่นดินมาใช้ในการบำรุงรักษาของกลาง

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงของกลางประเภทที่เป็นยานพาหนะ ก็น่าจะอยู่ในลักษณะของทรัพย์สินอันมีข้อจำกัดตามข้อ ข) คือเป็นทรัพย์สินที่มีการเสื่อมสภาพได้โดยง่ายและหากห้วงข้าวไว้ก็จะเสี่ยงต่อความเสียหายมากยิ่งขึ้น และข้อ ค) คือหากเก็บรักษาไว้ยิ่งเนิ่นนานเท่าไรค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาก็จะมากเกินไปและอาจตกเป็นภาระแก่งบประมาณแผ่นดินมากเกินไป ดังนั้นในกรณีที่มีความจำเป็นดังกล่าวกฎหมายจึงบัญญัติให้สามารถจำหน่ายของกลางประเภทดังกล่าวได้ก่อนที่ศาลจะสั่งริบและให้นำเงินที่ได้จากการดังกล่าวมาชดเชยไว้แทน

นอกจากการศึกษาถึงการเก็บรักษาและการนำออกขายทอดตลาดหรือใช้ประโยชน์ทรัพย์สินของกลางตามกฎหมายศุลกากรแล้ว ผู้เขียนยังได้ทำการศึกษาถึงแนวทางดังกล่าวเกี่ยวกับของกลางในคดีป่าไม้ด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาถึงพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พบว่าการเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางและการขายทอดตลาดก่อนคดีถึงที่สุด กฎหมายได้กำหนดแนวทางที่เป็นประโยชน์ไว้พอสมควร กล่าวคือในกรณีของการเก็บรักษาของกลางในคดีป่าไม้ ได้มีข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ลงวันที่ 1 มกราคม 2532 โดยรายละเอียดของข้อตกลงดังกล่าวเป็นเรื่องของการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ เพื่อให้การจัดการของกลางในคดีสามารถดำเนินไปอย่างถูกต้องรวดเร็ว ซึ่งของกลางตามข้อตกลงนี้ หมายความว่า บรรดาไม้ของป่า สิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากไม้หรือของป่านั้น เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยป่าไม้ สัตว์ป่า ซากของสัตว์ป่า เครื่องมือ เครื่องใช้ สัตว์พาหนะ ยานพาหนะ หรือเครื่องจักรกลใดๆ ที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ ทั้งนี้บรรดาของกลางทั้งหลายดังกล่าวมานี้ จะต้องส่งมอบให้กรมป่าไม้รับไปดูแลรักษาและจัดการตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเร็ว

ยกเว้นแต่ของกลางที่เป็นอาวุธปืน เครื่องกระสุน และวัตถุระเบิด ของกลางประเภทดังกล่าวนี้ให้ส่งมอบแก่พนักงานสอบสวนรับไปเก็บรักษาและดำเนินการตามข้อบังคับในการเก็บรักษาของกลางกระทรวงมหาดไทย และตามระเบียบการเก็บรักษาของกลางกรมตำรวจ

ทั้งนี้ในกรณีของการดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางบางประเภท ข้อตกลงดังกล่าวได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือในกรณีที่ของกลางที่ตรวจยึดไว้มีใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุน หรือวัตถุระเบิด และของกลางนั้นเป็นสิ่งที่เสียหายหรือถาวรจนคิดถึงที่สุดก็จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหาย หรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนกับของกลาง ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งเป็นผู้ดูแลรักษาของกลางดังกล่าวขอความเห็นชอบจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบคดีนั้น เพื่อดำเนินการจำหน่ายหรือทำลายของกลางในระหว่างคดีแล้วแต่กรณี ตามระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้ก่อนที่จะดำเนินการจำหน่ายหรือทำลายของกลางประเภทดังกล่าวก็ให้เจ้าพนักงานป่าไม้ผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาของกลางนั้นร่วมกับเจ้าพนักงานสอบสวนจักรการบันทึกรายละเอียด คำนิรूपพรรณตลอดจนร่องรอยหลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับของกลางนั้นไว้ เมื่อทำการจำหน่ายเป็นที่เรียบร้อยแล้วได้เงินจำนวนเท่าใดก็ให้เก็บรักษาเงินนั้นไว้เป็นแทนกลาง

เมื่อพิจารณาถึงข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่าข้อตกลงดังกล่าวส่งผลให้การปฏิบัติต่อของกลางในคดีป่าไม้ระหว่างเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานป่าไม้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากกระบวนการสืบสวนและจับกุมรวมทั้งตรวจยึดของกลางส่วนใหญ่แล้ว จะตกอยู่กับเจ้าพนักงานตำรวจ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการสอบและเก็บรักษาของกลางในคดีก็จะตกเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นเพื่อให้ข้อขัดข้องเกี่ยวกับของกลางในคดีป่าไม้หมดไป จึงมีการจัดทำข้อตกลงดังกล่าวเพื่อกำหนดแนวทางว่าอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาของกลางในคดีความคิดเกี่ยวกับการป่าไม้ต้องอยู่แก่กรมป่าไม้ทั้งสิ้น ยกเว้นแต่อาวุธปืน เครื่องกระสุน และวัตถุระเบิด อีกทั้งหากของกลางที่เก็บรักษาไว้โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้มีสภาพที่ไม่เหมาะสมแก่การเก็บรักษาและหากต้องจำหน่ายของกลางประเภทดังกล่าวแล้ว ก็ให้ทางกรมป่าไม้หารือกับเจ้าพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ตามข้อตกลง เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าทางเจ้าพนักงานสอบสวนจะไม่นำของกลางมาเป็นพยานหลักฐานในคดีอีก จึงจะสามารถจำหน่ายหรือทำลายของกลางนั้นได้

อย่างไรก็ตามนอกจากข้อตกลงของกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะได้กล่าวถึงการจำหน่ายซึ่งของกลางบางประเภทไปแล้ว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับการป่าไม้ พ.ศ. 2533 ขึ้นมาเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างสองกระทรวงที่กล่าวมาข้างต้น โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับของกลางในคดีป่าไม้ ก่อนคดีถึงที่สุดไว้ว่า หากคดีอยู่ในระหว่างดำเนินการและปรากฏว่าของกลางบางอย่างเป็นของเสียหาย อาจเสื่อมสภาพก่อนคดีจะถึงที่สุด หรืออาจจะจำหน่ายไม่ได้ราคาที่ควร จะได้หรืออาจจำหน่ายไม่ได้เลย หรือถ้าหวังซ้ำไว้จะเสี่ยงต่อความเสียหายหรือภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาจะเกินกว่าราคาของกลางนั้น ก็อาจจะต้องดำเนินการจำหน่ายของกลางนั้นในระหว่างคดีเสียก็ได้ โดยอาจจะทำการจำหน่ายทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเมื่อเก็บไว้เป็นพยานหลักฐานก็ได้

นอกจากระเบียบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ได้กำหนดให้มีการจำหน่ายของกลางในคดีป่าไม้บางประเภทก่อนที่คดีจะถึงที่สุดได้แล้ว ย้อนกลับมาพิจารณาถึงตัวพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 ก็ได้บัญญัติแนวทางในการดำเนินการดังกล่าวไว้ด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในมาตรา 64 ทั้งวรรคสาม ว่า ถ้าทรัพย์สินที่ยึดไว้ในในการดำเนินความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาจะเกินกว่าค่าของทรัพย์สิน รัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐมนตรีมอบหมายจะจัดการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นก่อนถึงกำหนดเวลาที่ที่กำหนดไว้ในวรรคสองก็ได้ แล้วได้เงินสุทธิจำนวนเท่าใดก็ได้ ให้ยึดไว้แทนทรัพย์สินนั้น

ดังนั้น จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 64 ทวิ วรรคสาม และจากถ้อยคำแห่งระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยการปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางในคดีความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ พ.ศ.2533 รวมทั้งจากข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะเห็นได้ว่ากฎหมายและระเบียบปฏิบัติได้เปิดช่องให้ฝ่ายบริหารคือกรมป่าไม้สามารถดำเนินการกับทรัพย์สินประเภทที่อาจนำเสียหายหรืออาจก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาแก่ทางราชการ โดยการให้นำออกขายทอดตลาดได้ ภายใต้งบประมาณที่ควรคำนึงถึงก่อนการจำหน่ายของกลางดังกล่าว คือ

1. การดำเนินการขายทอดตลาดซึ่งของกลางประเภทดังกล่าวนั้น ก็เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ของกลาง
2. ของกลางเหล่านั้นถ้าเก็บรักษาไว้ หรือปล่อยให้เสื่อมสภาพไปย่อมไม่เกิดประโยชน์ในการพิสูจน์คดี
3. การเก็บรักษาดูแลของกลางดังกล่าวจะตกเป็นภาระความรับผิดชอบของกรมป่าไม้
4. ผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือผู้เป็นเจ้าของไม่คัดค้านการจำหน่ายของกลางในระหว่างคดี
5. กรมป่าไม้ต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเจ้าของคดีแล้วแต่กรณี

เมื่อเข้าใจเงื่อนไขทั้งห้าประการนี้ จึงสามารถจำหน่ายได้ก่อนที่จะถึงที่สุด

สำหรับกรณีศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการกับทรัพย์สินที่ถูกยึดในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จากการศึกษาพบว่ามาตรการยึดและริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติดังกล่าวสามารถจำแนกทรัพย์สินออกเป็นสองประเภท คือ ทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จากการศึกษาพบว่ามาตรการในการดำเนินการกับทรัพย์สินทั้งสองประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน กล่าวคือพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 30 มิได้กล่าวถึงกระบวนการ หลักเกณฑ์ หรือวิธีการในการเก็บรักษาหรือดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดแต่อย่างใด หากแต่พระราชบัญญัตินี้กลับได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินการดังกล่าวเฉพาะกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตาม มาตรา 27 เท่านั้น ซึ่งจุดนี้เองที่ถือเป็นอุปสรรคหรือช่องว่างที่ทำให้การดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดยังมีอุปสรรคในการดำเนินการเพื่อให้สมประโยชน์ของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

จากที่กล่าวมาแล้วว่า พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินการกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในมาตรา 24 วรรคสอง โดยให้อำนาจเลขาธิการ ป.ป.ส. มีอำนาจ

สั่งให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด* ออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ก่อนคดีถึงที่สุด ทั้งนี้ทรัพย์สินประเภทที่สามารถดำเนินการดังกล่าวได้ตามมาตรา 24 วรรคสอง ต้องเป็นทรัพย์สินซึ่งไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้ หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

จากการศึกษาพบว่า สำนักงาน ป.ป.ส. ได้อาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ในการขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินประเภทยานพาหนะที่ถูกยึดมาตามมาตรา 27 ก่อนคดีถึงที่สุดไปบางส่วนแล้ว โดยการดำเนินการดังกล่าวของสำนักงาน ป.ป.ส. นั้นน่าจะอยู่บนหลักการและเหตุผลที่ว่าทรัพย์สินประเภทที่เป็นยานพาหนะนั้นถึงแม้จะไม่อยู่ในขอบเขตหรือลักษณะของทรัพย์สินที่เน่าเสียได้ แต่โดยสภาพของยานพาหนะแล้วย่อมเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่ามักจะเสื่อมสภาพได้ง่ายหากไม่มีการดูแลรักษาที่ดีพอ จึงอาจจะนำทรัพย์สินประเภทดังกล่าวนี้ไปรวมกับคำจำกัดความของทรัพย์สินที่หากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นนั่นเอง

อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาถึงการนำยานพาหนะที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดซึ่งถูกยึดไว้เพื่อออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการตาม มาตรา 24 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แล้ว พบว่ากระบวนการดังกล่าวมีส่วนใกล้เคียงกับมาตรการของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2534 กล่าวคือ กฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินก็ได้บัญญัติถึงมาตรการที่กำหนดหลักเกณฑ์ที่เปิดช่องให้สามารถนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด** ออกขายทอดตลาด

* ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อ หรือกระทำไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม

** ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด หมายถึง บรรดาเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามความผิดมูลฐานต่างๆ หรือจากการสนับสนุนหรือช่วยเหลือการกระทำ ซึ่งเป็น

หรือนำออกใช้ประโยชน์แก่ทางราชการ หรือคืนให้เจ้าของนำไปใช้ประโยชน์ ด้วยเช่นเดียวกัน โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2534 มาตรา 57 วรรคสองได้บัญญัติให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมีอำนาจสั่งให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดไว้ นั้น ไปดูแลใช้ประโยชน์โดยมีประกันหรือหลักประกัน หรือนำออกขายทอดตลาด หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ ก่อนคดีจะถึงที่สุด ซึ่งบรรดาทรัพย์สินดังกล่าวที่สามารถดำเนินการเช่นนั้นต้องมีลักษณะที่ไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้ หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าการนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติ สำนักงาน ป.ป.ง. จึงได้ทำการออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ว่าด้วยการเก็บรักษาและการจัดการทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2543 โดยในข้อ 15 ของระเบียบดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า ในกรณีที่ทรัพย์สินที่ต้องเก็บรักษาไว้นั้นมีสภาพเป็นของสดของเสียได้ หรือถ้าหน่วยงานไ้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น ซึ่งทรัพย์สินประเภทดังกล่าวนี้ไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษาไว้ หรือเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการมากเกินไปเกินสมควร ก็ให้อำนาจเลขาธิการสั่งให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินนั้น ไปดูแลและใช้ประโยชน์โดยมีประกันหรือหลักประกัน หรืออาจให้นำทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาด หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ของระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินว่าด้วยการให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทรัพย์สินไปดูแลและใช้ประโยชน์ การนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดและการนำทรัพย์สินไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ พ.ศ. 2543 อย่างเคร่งครัด

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสำนักงาน ป.ป.ง. ได้นำยานพาหนะที่ยึดมาออกขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ของทางราชการมาโดยตลอด ทั้งนี้จากการศึกษาโดยการซักถามข้อคิดเห็นและแนวทางปฏิบัติจากเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ง. เกี่ยวกับหลักการและเหตุผลรวมทั้งข้อกฎหมายที่น่ามารองรับกับการดำเนินการดังกล่าวของสำนักงาน ป.ป.ง. ทำให้ทราบว่า การที่สำนักงาน ป.ป.ง. ดำเนินการดังกล่าวได้ก่อนคดีถึงที่สุดก็โดยอาศัยเหตุผลที่ว่า ยานพาหนะจัดอยู่ในประเภทของทรัพย์สิน ซึ่งหากหน่วยงานไ้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจะเกินส่วนแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น ซึ่งการเก็บรักษาย่อมเป็นภาระแก่ทางราชการมากเกินไปเกินสมควร เลขาธิการ

ความผิดมูลฐานรวมทั้งเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการจำหน่าย จ่าย โอนด้วยประการใดๆ จากเงินที่ได้มาจากการกระทำความผิดมูลฐานนั้นๆ รวมทั้งบรรดาดอกผลจากเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวด้วย

ป.ป.ง. จึงอนุมัติให้ดำเนินการนำออกขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์แก่ทางราชการตามความเหมาะสม โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของมาตรา 57 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นแนวทางในการให้อำนาจดังกล่าวนั่นเอง

ดังนั้นจากการศึกษาในส่วนนี้จึงอาจกล่าวโดยสรุปว่า เมื่อกฎหมายศุลกากร กฎหมายป่าไม้ กฎหมายมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ได้บัญญัติแนวทางที่กำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเปิดช่องให้สามารถนำทรัพย์สินของกลางในคดีอาญา (ตามที่ได้ศึกษาจากกฎหมายศุลกากรและกฎหมายป่าไม้) และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญา (ตามที่ได้ศึกษาจากกฎหมายมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน) ออกขายทอดตลาดได้ หรือให้สามารถนำยานพาหนะดังกล่าวไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการได้ก่อนคดีถึงที่สุด ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าแนวทางการดำเนินการดังกล่าวยังไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ดังนั้นแนวทางรวมทั้งหลักเกณฑ์ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการทางกฎหมายดังกล่าวจึงน่าจะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางตามมาตรา 30 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยอาจนำแนวความคิดดังกล่าวไปใช้ในการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่มีอยู่แล้วแต่ยังมีข้อขัดข้องหรืออุปสรรคในการบังคับใช้ หรืออาจออกระเบียบปฏิบัติมารองรับเพื่อให้สามารถนำทรัพย์สินของกลางประเภทที่เป็นยานพาหนะตามมาตรา 30 ออกขายทอดตลาดหรือให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับไปดูแลและใช้ประโยชน์โดยมีประกันหรือหลักประกัน หรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ แล้วแต่กรณี ซึ่งดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและรัฐบาลควรให้การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการเช่นว่านั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ภายใต้นโยบายที่ว่า ความยุติธรรมต้องไม่เสียไป ประเทศชาติได้รับประโยชน์ และสังคมไทยยอมรับได้ ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าการดำเนินการกระบวนการดังกล่าวได้นั้นจะต้องมีกฎหมายมารองรับภายใต้เงื่อนไขหรือขอบเขตที่มีความชัดเจน

4.4. การนำกรณีศึกษาของการดำเนินการกับทรัพย์สินของกฎหมายต่างประเทศ

จากที่ได้ทำการศึกษาถึงการค้นและตรวจยึดทรัพย์สินในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียมาแล้ว ในส่วนนี้จะได้อ้างถึงกระบวนการในการดำเนินการกับ

ทรัพย์สินที่ยึดมาสินดังกล่าวว่าประเทศเหล่านั้นจะมีมาตรการหรือแนวทางดำเนินการอย่างไรก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นต่อไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นที่ทราบกันดีว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิในด้านต่างๆ ของพลเมืองอย่างชัดเจนและจริงจัง ทั้งนี้สิทธิในทางทรัพย์สินก็เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เช่นเดียวกัน ส่งผลให้การดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาที่ถูกยึดมาย่อมต้องกระทำ โดยรอบคอบและรัดกุม

จากการศึกษาพบว่า หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายแต่ละหน่วยงานย่อมมีอำนาจในการค้นและตรวจยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเป็นของตนเอง ทั้งนี้เมื่อทรัพย์สินที่ถูกยึดมานั้นเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดี และศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ริบทรัพย์สินดังกล่าวให้ตกเป็นของรัฐแล้ว กฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักเกณฑ์กลางในการใช้สอยทรัพย์สินดังกล่าวให้เกิดประโยชน์แก่รัฐ อีกทั้งกฎหมายก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์อันเกี่ยวกับการดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าวในระหว่างกระบวนการยึด² ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรักษาหรือจัดการกับทรัพย์สินนั้น โดยอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการจะเป็นของอัยการสูงสุดภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรมสหรัฐ ซึ่งกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ถูกกำหนดไว้ในหลักเกณฑ์ของ Attorney general Guideline

ระเบียบดังกล่าวได้วางแนวทางให้ทรัพย์สินที่ถูกยึดมาต้องส่งมอบไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่งานของกระทรวงหรือหน่วยงานอื่นของรัฐบาล ยกเว้นแต่ทรัพย์สินที่เป็นเงินสดหรือเงินได้ที่เกิดจากการขายทรัพย์สินดังกล่าว ก็จะไม่นำไปสู่หน่วยงานอื่น หากแต่นำเข้าสู่กองทุน Asset Forfeiture เพื่อดำเนินการเก็บรักษาแทนทรัพย์สินของกลางต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางที่ถูกยึดมานั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับที่ว่า ในระหว่างที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาคดีนั้นจะต้องมีการกระทำใดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของกลางดังกล่าวก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในทรัพย์สินนั้น ข้อบังคับดังกล่าวมีลักษณะที่ค่อนข้างเข้มงวด ซึ่งหากเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับนั้นก็จะมิบทลงโทษที่รุนแรง

² See, e.g., 21 U.S.C. 881 (e) (1) (“whenever property is civilly or criminally forfeited under this subchapter, the Attorney General may – (A) retain the property for official use or ...transfer the property to any federal agency”)

แต่ก็มีหน่วยงานบางหน่วยงานที่ได้ออกระเบียบภายในเพื่อวางแนวทางในการนำทรัพย์สินที่ยึดมาไปใช้ประโยชน์ได้ คือ U.S. Marshals Service ในกรณีที่ทรัพย์สินดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นสิ่งที่มีค่า เช่น ผลผลิตทางการเกษตร หรือสิ่งที่เป็นธุรกิจซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงไว้ซึ่งกิจการ โดยการดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าวได้มีบันทึกข้อตกลงภายใต้หัวข้อของการใช้ทรัพย์สินซึ่งออกโดยกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ 9 เมษายน 1991 โดยมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้ คือ หน่วยงานดังกล่าวสามารถดำเนินการกับทรัพย์สินซึ่งโดยสภาพเป็นสิ่งที่น่าเสียได้ หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นผลเสียต่อหน่วยงานของรัฐมากกว่าเช่นทรัพย์สินที่หากหน่วยงานรัฐจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เป็นต้น

อย่างไรก็ตามก็ได้มีกฎหมายบางฉบับที่ผลกการในการเก็บรักษาทรัพย์สินให้เจ้าของหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการภายใต้การวางหลักประกันที่ชัดเจน ดังปรากฏตามกฎหมายศุลกากร เมื่อตรวจพบทรัพย์สินที่อาจริบได้แล้วก็จะมีการยึดไว้ (19 U.S.C. 1605) แล้วทำการประเมินราคาตามราคาท้องถื่น (19 U.S.C. 1606) โดยกระบวนการริบทรัพย์สินตามกฎหมายดังกล่าวจะแบ่งประเภทของทรัพย์สินออกเป็นสองประเภทคือ ทรัพย์สินที่มีราคาไม่สูงมากนัก Administrative Forfeiture Proceeding ซึ่งมาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายดังกล่าวจะมีการพิมพ์ประกาศแจ้งความยึดและการจำหน่ายให้ทราบทั้งไปเป็นเวลาสามสัปดาห์ติดต่อกันตามกรรมวิธีที่รัฐมนตรีกระทรวงการคลังกำหนด พร้อมทั้งส่งแจ้งความไปยังบุคคลที่ทราบว่ามีส่วนได้เสีย (19 U.S.C. 1607) ผู้มีเหตุจะได้คืนทรัพย์สินจะต้องยื่นคำขอต่ออัยการในระหว่างระยะเวลาที่มีการประกาศดังกล่าว โดยวางหลักประกันจำนวนหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายและประกันว่าจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในศาลหากผลที่ในที่สุดปรากฏว่าทรัพย์สินต้องถูกริบ (19 U.S.C. 1608) แต่ในกรณีที่ทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าที่สูงกว่า 100,000 ดอลลาร์ ก็จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการยึดและริบทรัพย์สินตามแบบ Judicial Forfeiture Proceeding ในกรณีที่มิได้แจ้งการริบทรัพย์สินก็จะมีการส่งเรื่องให้อัยการฟ้องคดีริบทรัพย์สินต่อศาลทุกกรณี (19 U.S.C. 1610) จากนั้นจึงให้มีการดำเนินการขายหรือจัดการแก่ทรัพย์สินที่ยึดไว้ต่อไป ซึ่งบรรดาทรัพย์สินที่เป็นของเสียหายหรือเสื่อมราคาหรือจะเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาเกินควรก็อาจดำเนินการขายได้ทันที แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าเกิน 100,000 ดอลลาร์หรือทรัพย์สินอื่นอยู่ในบังคับของวิธีการ Judicial Forfeiture Proceeding จะต้องร้องขอต่อศาลเสียก่อน (19 U.S.C. 1612) อย่างไรก็ตามในระหว่างการยึดไว้วัน ผู้ที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ยึดไว้ อาจร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินนั้นได้ โดยจ่ายเงินตามราคาประเมินซึ่งเงินนั้นจะมีการถือไว้แทนทรัพย์สินที่ยึดเพื่อจัดการริบตามกฎหมายต่อไป (19 U.S.C. 1614)

ทั้งนี้ทรัพย์สินที่มีการริบและดำเนินการขายแล้วนั้น บุคคลที่สามผู้สุจริตอาจร้องขอเงินที่ขายคืนได้ แต่ต้องยื่นคำขอต่อรัฐมนตรีกระทรวงการคลังภายในสามเดือนนับแต่มีการขาย แต่ผู้นั้นจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนไม่รู้ถึงการยึดทรัพย์สินนั้นมาก่อนและที่ไม่รู้เพราะสภาพแวดล้อมทำให้ตนไม่มีโอกาสได้รู้ และเหตุที่ทรัพย์สินนั้นต้องถูกริบตามกฎหมายมิได้เกิดจากการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือเกิดจากเจตนาที่จะฉ้อฉลของตน(19 U.S.C. 1613) ทั้งนี้ภาระในการพิสูจน์ดังกล่าวรัฐได้ผลักให้เป็นภาระของผู้กล่าวอ้างนั้น

อีกทั้งเมื่อได้ทำการศึกษาถึงกฎหมายยาเสพติดสหรัฐ (Controlled Substances Act) ก็ได้บัญญัติแนวทางในการดำเนินการกับทรัพย์สินในคดียาเสพติดเอาไว้ดังนี้ คือ การนำทรัพย์สินที่ยึดไว้ ออกขายหรือการนำทรัพย์สินออกใช้ประโยชน์ให้นำกฎหมายของศุลกากรมาบังคับใช้โดยอนุโลม(21 U.S.C. 881 (d)) ทรัพย์สินนั้นอาจนำมาใช้ประโยชน์ของทางราชการได้ หรืออาจนำออกขายทอดตลาดก็ได้หากไม่ใช่กรณีต้องห้ามตามกฎหมาย

ทั้งนี้ในส่วนของกระบวนการยึดทรัพย์สินและการดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าวของประเทศออสเตรเลียนั้น จากการศึกษาพบว่ากฎหมายศุลกากรของประเทศออสเตรเลียได้บัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้ว่า ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อดำเนินการหรือจัดการกับทรัพย์สินของกลางที่ยึดมาในคดี (Commission of Police) โดยจัดให้มีการรักษาทรัพย์สินนั้นไว้อย่างดีจนกว่าคดีจะถึงที่สุด โดยการดำเนินการต้องกระทำอย่างเหมาะสม และเจ้าพนักงานไม่สามารถจัดการกับทรัพย์สินของกลางจนกว่าคดีจะถึงที่สุด ยกเว้นแต่ลักษณะของทรัพย์สินนั้น ไม่เหมาะสมที่จะเก็บรักษา ก็ให้จัดการนำออกขายทอดตลาดแล้วนำเงินที่ได้มาเก็บรักษาไว้แทนของกลางหรืออาจนำออกใช้ประโยชน์ได้ในระหว่างคดี หรืออาจให้เจ้าของหรือผู้เกี่ยวข้องริบทรัพย์สินนั้นไปดูแลโดยมีหลักประกันที่เหมาะสม

4.5. แนวทางในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางก่อนคดีถึงที่สุดของสำนักงาน ป.ป.ส.

ตามที่ได้ศึกษามาแล้วถึงกระบวนการยึดและริบทรัพย์สินตามมาตรา 30 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พบว่าการดำเนินการกับของกลางที่ยึดมาในคดียาเสพติดยังมีอุปสรรคบางประการ เกี่ยวกับการนำของกลางประเภทที่เป็นยานพาหนะออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของทางราชการก่อนคดีถึงที่สุด จากการศึกษาพบว่า จำนวนยานพาหนะของกลางที่ถูกยึดมาในคดียาเสพติดจำนวนมากมายที่ถูกจอดทิ้งร้างไว้ เพื่อรอให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าวถึงที่สุดเสียก่อน ส่งผลให้ยานพาหนะนั้นมีสภาพเสื่อมโทรมและเสียหายเพราะขาดการดูแลรักษาอย่างถูกหลักวิธี ก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า เพราะเหตุใดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงไม่จัดการเก็บรักษาของกลางประเภทยานพาหนะนั้นให้ถูกต้อง และได้มาตรฐาน คำตอบที่ได้คือ การเก็บรักษายานพาหนะอย่างถูกต้อง และได้มาตรฐานนั้นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการค่อนข้างสูง อีกทั้งการจัดหาสถานที่เก็บรักษาก็ต้องใช้พื้นที่ค่อนข้างมาก และใช้บุคลากรที่มีความชำนาญเกี่ยวกับการบำรุงรักษาโดยเฉพาะ ประเด็นดังกล่าวจึงเป็นข้อขัดข้องในการที่รัฐจะดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งหากพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานในการจัดเก็บยานพาหนะของกลางระหว่างเจ้าพนักงานตำรวจกับสำนักงาน ป.ป.ส. พบว่ากรณีดังกล่าวยังมีข้อขัดข้องอยู่ เนื่องจากการจับกุมและตรวจยึดของกลางในคดีอาญานั้นยังคงเป็นหน้าที่หลักของเจ้าพนักงานตำรวจ รวมทั้งอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานก็ยังคงเป็นของพนักงานสอบสวนตามหลักเกณฑ์แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วยเช่นกัน ส่งผลให้ของกลางในคดีรวมทั้งยานพาหนะของกลางต้องตกอยู่ในการครอบครองดูแลของพนักงานสอบสวน ซึ่งข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาพบว่าการเก็บรักษาและดูแลของกลางของพนักงานสอบสวนได้มีระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนก็มีภาระหน้าที่ในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ซึ่งภาระงานดังกล่าวก็หนักหน่วงพออยู่แล้ว ข้าราชการจึงต้องมาดูแลรักษาของกลางอีก กรณีดังกล่าวจึงส่งให้การดูแลยานพาหนะของกลางโดยพนักงานสอบสวนไม่อาจกระทำได้โดยทั่วถึงและมีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งจากการศึกษายังพบว่า ได้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายบางคนได้นำยานพาหนะของกลางออกใช้ประโยชน์เป็นการส่วนตัว หรืออาจนำเครื่องอุปกรณ์เช่น เครื่องเสียง หรือล้อรถออกจำหน่าย รวมทั้งข้อมูลที่ได้รับจากสอบถามพนักงานตรวจสอบทรัพย์สิน สำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้มีการจับกุมการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลก โดยพนักงานตำรวจได้ตรวจยึดยานพาหนะของกลางที่ใช้ในการลักลอบขนส่งยาเสพติดไว้ที่สำนักงานตำรวจภูธรจังหวัดพิษณุโลก

เมื่อเวลาล่วงเลยไปได้ประมาณสามเดือนพนักงานตรวจสอบทรัพย์สินจากสำนักงาน ป.ป.ส. ได้เดินทางไปขอตรวจยึดของกลาง ปรากฏว่าสภาพของรถยนต์นั้น ซึ่งขณะถูกจับกุมเพิ่งซื้อใหม่มีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมาก โดยเครื่องยนต์ เครื่องเสียง ได้ถูกถอดออกจากตัวรถยนต์ และยางล้อทั้งสี่เส้นก็แบนมีฝุ่นจับเขรอะและมีเกาวัลย์เลื้อยปกคลุมทั้งคัน กรณีดังกล่าวขอมเสนอให้เห็นถึงการดูแลรักษาที่ไม่จริงจัง

ดังนั้นการที่รัฐจะต้องเร่งหาแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายสามารถดำเนินการกับยานพาหนะของกลางได้ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาถึงที่สุด จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน โดยการบัญญัติกฎหมายหรือการวางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการดังกล่าวนี้จะต้องกระทำโดยรอบคอบ รัดกุม โปร่งใส ดังนั้นแนวทางในการบัญญัติมาตรการหรือกฎหมายที่จะมารองรับในเรื่องของการขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ซึ่งยานพาหนะของกลางจึงควรอยู่บนหลักการที่ว่า³

- 1) การอำนวยความสะดวกทางด้านความยุติธรรมแก่สังคมอย่าไม่สูญเสียไป
- 2) การคืนทรัพย์สินของกลาง การใช้ราคา การประเมินค่าเสียหายค่าเสื่อมสภาพต่างๆ รวมทั้งการประเมินทรัพย์สินของกลางต้องเป็นธรรมและตรวจสอบได้
- 3) กรณีที่ไม่ต้องเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางคดีอาญาเสียดิฉันคิดว่าคดีจะถึงที่สุดจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นธรรมและทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยการดำเนินการดังกล่าวจะต้องอยู่ในรูปของคณะกรรมการ เพื่อพิจารณาคำดำเนินการอย่างรัดกุมและรอบคอบภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญารวมทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายลักษณะพยาน
- 4) ทรัพย์สินของกลางในคดีพนักงานสอบสวนจะต้องให้ความเห็นชอบชอบในการดำเนินการกับของกลางนั้นในระหว่าคดี โดยการจัดทำบันทึกและรวบรวมข้อมูลต่างๆ รวมทั้งภาพถ่ายไว้เป็นที่เรียบร้อยเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานแทนทรัพย์สินของกลาง
- 5) พนักงานอัยการได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่าพนักงานสอบสวนได้บันทึกรวบรวมข้อมูลต่างรวมทั้งภาพถ่ายทรัพย์สินของกลางไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้วตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

³ อรรถพ ลิขิตจิตถะ, “แนวความคิดการบัญญัติกฎหมายให้นำทรัพย์สินของกลางในคดีอาญาไปใช้ประโยชน์ได้ก่อนคดีถึงที่สุด,” คฤพาห 47 (กันยายน – ธันวาคม 2543): 49.

6) ทรัพย์สินของกลางนั้นหากเก็บรักษาไว้จะตกเป็นภาระแก่ทางราชการมากกว่าที่จะนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

7) เจ้าของหรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินของกลางจะต้องได้รับการคุ้มครองหรือมีหลักประกันความเสียหายซึ่งอาจมีขึ้นต่อทรัพย์สินของกลางในภายภาคหน้าอย่างเป็นธรรม

8) การกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการกับทรัพย์สินของกลาง ผู้จับกุมพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ทนายความ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องบนพื้นฐานของการตรวจสอบได้

9) ทรัพย์สินของกลางจะต้องได้รับการคุ้มครองดูแลไม่ให้เสื่อมสภาพหรือไร้ประโยชน์

10) การนำทรัพย์สินของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าประเทศชาติและประชาชนจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด

11) ควรตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นมาดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินของกลางเหล่านี้

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้กรอบของการศึกษา เพื่อหาแนวทางในการนำทรัพย์สินของกลางที่เป็นยานพาหนะออกใช้ประโยชน์หรือนำออกขายทอดตลาดได้ก่อนคดีจะถึงที่สุดมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในส่วนที่กฎหมายเปิดช่องให้หน่วยงานของรัฐอื่นๆ สามารถดำเนินการนำออกใช้ประโยชน์หรือนำออกจำหน่าย ซึ่งยานพาหนะหรือทรัพย์สินของกลางมาพิจารณา รวมทั้งแนวทางของต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษามาแล้วมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการดังกล่าวกับยานพาหนะของกลางในคดีอาชญากรรมได้เงื่อนไขที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งประเด็นในการศึกษาและวางแนวทางในส่วนนี้สามารถจำแนกและดำเนินการได้ดังนี้

4.5.1. แนวทางการบัญญัติกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่เอื้อประโยชน์ของการนำยานพาหนะของกลางออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์แก่ทางราชการ

1. แนวทางการจัดทำข้อตกลงระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสำนักงาน ป.ป.ส. เกี่ยวกับการยึดและการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางในคดีอาชญากรรม

จากที่ได้กล่าวมาแล้วถึงอุปสรรคหรือข้อขัดข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานต่อของกลางในคดีอาชญากรรมสาเหตุที่เป็นเช่นนี้สืบเนื่องมาจากการที่บทบัญญัติของกฎหมายมิได้มีการ

กำหนดแนวทางไว้ชัดเจนโดยเด็ดขาดว่าหน้าที่ดังกล่าวควรจะตกอยู่แก่พนักงานสอบสวนหรือตกแก่สำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งหากพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เป็นกฎหมายพิเศษที่บัญญัติขึ้นมาโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับกฎหมายพิเศษอื่นๆ อาทิ พระราชบัญญัติศุลกากร หรือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน เป็นต้น ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่ากฎหมายที่บัญญัติเป็นพิเศษนั้นย่อมมีวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้เป็นพิเศษนอกเหนือจากการบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยทั่วไป

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งได้กำหนดให้มีการนำมาตราพิเศษมาใช้บังคับในกฎหมายนี้ เช่น การนำวิธีการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาใช้ หรือการบัญญัติให้มีกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้นเพื่อดำเนินการต่างๆ ในการทางงบประมาณเพื่อใช้สนับสนุนการป้องกันและการปราบปรามยาเสพติด โดยการดำเนินการกับบรรดาทรัพย์สินที่ริบเป็นของกองทุน อันได้แก่ทรัพย์สินตามมาตรา 31 และมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ทรัพย์สินที่มีผู้ให้ ทรัพย์สินที่ได้รับจากรัฐบาล หรือผลประโยชน์จากทรัพย์สินดังกล่าวมา ทั้งนี้บรรดาทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนนั้นกฎหมายก็ได้บัญญัติแนวทางพิเศษ โดยให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของสำนักงาน ป.ป.ส. โดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเกี่ยวกับกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้นก็เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยการหามาตรการต่างๆ มาสนองตอบนโยบายในเชิงรุกเช่นการรณรงค์ให้ความรู้แก่เยาวชน การประชาสัมพันธ์ถึงพิษภัยยาเสพติด เป็นต้น หรือหากเป็นมาตรการในการปราบปรามยาเสพติดก็เป็นมาตรการในเชิงรับโดยอาจมีการอบรม หรือฝึกฝนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งการจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการปราบปราม เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาแล้วการดังกล่าวย่อมต้องใช้เงินจำนวนมาก ซึ่งหากจะอาศัยแต่เพียงงบประมาณแผ่นดินอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงต้องอาศัยงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนดังกล่าวนั่นเอง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์หลักของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะเห็นได้ว่ากฎหมายดังกล่าวย่อมมีความมุ่งหมายเฉพาะที่เน้นหนักถึงการป้องกันและปราบปรามยา

* พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
มาตรา 35

เสพติดอย่างจริงจัง อีกทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้มาตรา 35 ก็ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าบรรดาทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนนั้นก็มีทรัพย์สินประเภทที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 ซึ่งได้แก่ทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งให้ริบตาม มาตรา 29 และมาตรา 30

ทั้งนี้จากที่ได้ทำการศึกษาว่าของกลางที่ถูกยึดมาในคดียาเสพติดตามมาตรา 30 นั้นจะอยู่ในการดูแลรักษาของพนักงานสอบสวน ซึ่งมีความขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากการเก็บรักษาของกลางโดยพนักงานสอบสวนยังขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ของกลางสูญหาย ชำรุดเสียหาย หรือเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควร โดยเฉพาะยานพาหนะของกลาง ซึ่งหากขาดการดูแลรักษาที่ดีย่อมเสื่อมสภาพจนไม่อาจนำมาใช้งานได้ หรือหากนำออกขายทอดตลาดก็ไม่ได้ราคา ซึ่งไม่สนองตอบต่อวัตถุประสงค์ของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดตามที่กล่าวมา ดังนั้นเพื่อมีการริบทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อให้ตกเป็นของกองทุน จึงควรมีแนวทางที่เหมาะสมและชัดเจนในการกำหนดให้ของกลางตามมาตรา 30 ที่ถูกยึดมานั้นอยู่ในการเก็บรักษาของสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งการดูแลรักษาที่ย่อมจะมีเงินจากกองทุนมาสนับสนุนให้การดูแลรักษายานพาหนะของกลางมีประสิทธิภาพมากกว่า แนวทางดังกล่าวสามารถศึกษาเปรียบเทียบได้จากข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ว่าด้วยการยึดและดูแลรักษาของกลางในคดีป่าไม้ ก็พอจะนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อตกลงระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับสำนักงาน ป.ป.ส. เกี่ยวกับของกลางคดียาเสพติดได้เช่นเดียวกัน โดยการกำหนดให้ของกลางที่ตรวจยึดได้ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิดยกเว้นของกลางที่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนนั้นอยู่ในอำนาจของสำนักงาน ป.ป.ส. รับผิดชอบดูแลรักษาและดำเนินการ โดยสำนักงาน ป.ป.ส. อาจมีการออกระเบียบเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวและจัดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อดำเนินการตามระเบียบเช่นว่านั้น อีกทั้งการส่งมอบของกลางแก่สำนักงาน ป.ป.ส. ก็จะต้องกระทำโดยเร็วเพื่อป้องกันความเสียหาย และให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลจัดการทรัพย์สินของกลางอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงาน ป.ป.ส. โดยใช้เงินสนับสนุนจากงบประมาณของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

2. การกำหนดให้ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะมีลักษณะเฉพาะ

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของยานพาหนะซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เสื่อมสภาพได้โดยง่ายไม่ว่าจะเป็นการเสื่อมสภาพจากปัจจัยภายนอก เช่น อุณหภูมิ ความชื้น หรือแสงจากดวงอาทิตย์ เป็นต้น รวมทั้งอุปกรณ์บางอย่างหากถูกทอดทิ้งไม่ใช้งานเป็นระยะเวลานานก็อาจจะเกิดความเสียหาย เช่น

ลูกยาง สายพาน ยางรถยนต์ เป็นต้น ทั้งนี้หากพิจารณาถึงลักษณะของทรัพย์สินซึ่งเป็นที่น่าเสีย
ได้ จะเห็นได้ว่าทรัพย์สินประเภทยานพาหนะนั้น ไม่น่าจะอยู่ในคำจำกัดความดังกล่าว เนื่องจาก
ความหมายของทรัพย์สินที่น่าเสียได้ย่อมต้องพิจารณาจากสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเน่าเสีย นั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับ
ปัจจัยภายใน อันเป็นสภาพทางอินทรีย์สาร ซึ่งหากปล่อยทิ้งไว้ย่อมจะมีการเน่าเสียไปตามกาลเวลา
เช่น ผักสด ผลไม้ เนื้อสัตว์ เป็นต้น

เมื่อย้อนมาพิจารณาถึงสภาพหรือลักษณะของทรัพย์สินประเภทยานพาหนะ พบว่า
ยานพาหนะนั้นมิได้มีสภาพเป็นอินทรีย์วัตถุที่จะเน่าเสียได้ แต่หากทิ้งร้างยานพาหนะไว้นานๆ ก็จะมี
การเสื่อมสภาพได้เช่นเดียวกัน อีกทั้งยานพาหนะนั้นมีลักษณะที่ไม่คงทนถาวรดังเช่นบ้านหรือที่ดิน
ปัญหาที่ควรตั้งข้อสังเกตคือ ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใดที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า
ยานพาหนะนั้นจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มของทรัพย์สินประเภทใด เช่นยานพาหนะควรกำหนดอยู่ในทรัพย์สิน
ประเภทของสดของเสียได้หรือไม่ หรือเป็นทรัพย์สินประเภทที่หากหนึ่งชั่วโมงจะเป็นภาระแก่ทาง
ราชการ ดังนั้นผู้เขียนจึงมีแนวคิดว่าการบัญญัติกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่มีการกำหนดทรัพย์สิน
ประเภทที่เป็นยานพาหนะเป็นทรัพย์สินที่มีลักษณะจำเพาะเจาะจงอย่างชัดเจนก็ย่อมจะเป็นผลดีต่อการ
ปฏิบัติหรือดำเนินการกับทรัพย์สินดังกล่าวได้เป็นอย่างมาก

3. แนวทางการบัญญัติกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติที่เปิดช่องให้สามารถนำ
ยานพาหนะของกลางขายทอดตลาดหรือนำออกไปใช้ประโยชน์ก่อนคดีที่สุด

เมื่อพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินการต่อยานพาหนะของกลางในปัจจุบัน
พบว่ากรรมวิธีในการจัดเก็บและดูแลรักษาของกลางประเภทยานพาหนะนั้น ยังมีอุปสรรคทางด้าน
งบประมาณบุคคลากร และสถานที่เก็บรักษา ข้อจำกัดต่างๆเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพของ
ยานพาหนะที่ถูกจอดทิ้งร้างไว้ เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของทรัพย์สินประเภทนี้ย่อมมีการ
เสื่อมสภาพลงได้ง่ายหากไม่มีการดูแลรักษาอย่างถูกวิธีและมีประสิทธิภาพเพียงพอ อีกทั้งผลกระทบ
จากระยะเวลาในการดำเนินคดีอาญาที่ยาวนาน ทั้งนี้ในระหว่างกระบวนการพิจารณาคดียังดำเนินอยู่นั้น
เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษาทรัพย์สินจะยังไม่ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดกับยานพาหนะของกลางในคดี
จนกว่าศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเกี่ยวกับยานพาหนะของกลาง เพราะหากดำเนินการอย่างหนึ่ง
อย่างใดในระหว่างคดีแล้ว หากเกิดความเสียหายขึ้นก็ย่อมจะตกเป็นความรับผิดชอบของพนักงาน
เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการนั้นเป็นการส่วนตัว ดังนั้นในระหว่างคดี บรรดายานพาหนะของกลางจึงถูก

ปล่อยทิ้งร้างให้เสื่อมสภาพและเสียหาย ซึ่งจากการศึกษาพบว่ายานพาหนะบางคันเสียหายจนไม่อาจนำออกมาใช้ประโยชน์ได้หรือ หากนำออกขายทอดตลาดก็จะขายได้เฉพาะจากของพยานนั้น ซึ่งได้ราคาไม่มากเท่าไร

ดังนั้นการกำหนดแนวทางของกฎหมายหรือระเบียบที่เปิดช่องให้สามารถนำทรัพย์สินของกลางประเภทยานพาหนะออกขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ ได้ก่อนคดีถึงที่สุดจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วน แต่อย่างไรก็ตามการที่จะดำเนินการดังกล่าวได้นั้น กฎหมายหรือระเบียบที่จะเปิดช่องให้กระทำได้จะต้องมีความชัดเจน และรัดกุมอย่างเพียงพอ ซึ่งต้องคำนึงถึงเงื่อนไขของความเป็นธรรม รอบคอบ รัดกุม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้ และหากเกิดความเสียหายแก่สุจริตชนผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินของกลางนั้น ก็จะต้องมีการเยียวยาความเสียหายอย่างเป็นธรรม

อย่างไรก็ตามการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการนำยานพาหนะของกลางออกจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ จะต้องอยู่ภายใต้กรอบของการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสม ซึ่งอาจจะกำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาถึงความจำเป็นในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางนั้น และมีการประสานงานระหว่างคณะกรรมการดังกล่าวกับพนักงานตำรวจที่ทำการยึดรวมทั้งพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี และพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบคดีนั้น ว่าหากจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดกับของกลางก่อนคดีถึงที่สุดจะเห็นสมควรหรือไม่ หรือมีอุปสรรคข้อขัดข้องเกี่ยวกับการนำของกลางมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีหรือไม่อย่างไร⁵ และหากไม่มีข้อขัดข้องหรือข้อโต้แย้งใดๆ แล้ว ก็ให้ดำเนินการจดบันทึก รวบรวมข้อมูลต่างๆ รวมทั้งมีการถ่ายภาพยานพาหนะของกลางดังกล่าวอย่างละเอียดเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแทนทรัพย์สินของกลางนั้นต่อไป โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะต้องได้รับความเห็นชอบและได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบโดยคณะกรรมการที่

⁵ทั้งนี้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจพิจารณาจากรูปคดีว่าอย่างไรเสียคดีนั้นศาลก็ต้องสั่งริบของกลาง ก็อาจเสนอความเห็นเห็นว่าสมควรขายทอดตลาดหรือนำออกใช้ประโยชน์ได้ก่อนคดีจะถึงที่สุด ซึ่งหากเจ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการพิจารณาจากสำนวน และพยานหลักฐานแล้วเห็นอย่างไรเสีย เมื่อดูตามรูปคดีแล้วศาลก็คงไม่คืนของกลางแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิแล้ว หรือศาลอาจจะสั่งริบของกลางดังกล่าวก่อนข้างแน่นอน เจ้าพนักงานสอบสวนหรืออัยการก็อาจมีความเห็นว่าควรดำเนินการกับของกลางดังกล่าวตามที่สำนักงาน ป.ป.ส. เสนอมา

กล่าวมาเป็นที่ยอมรับว่ากระบวนการดังกล่าวได้ทำตามหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ทุกประการ อย่างไรก็ตาม ก็ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะต้องผ่านขั้นตอนการบัญญัติหลักเกณฑ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินของกลางในคดี ผู้จับกุมพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ทนายความ และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง และขั้นตอนต่างๆ สามารถตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้สำนักงาน ป.ป.ส. สามารถดำเนินการกับยานพาหนะของกลางได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จึงควรมีการนำแนวทางการทำข้อตกลงเกี่ยวกับของกลางในคดียาเสพติดระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติและสำนักงาน ป.ป.ส. ตามที่กล่าวมาในหัวข้อก่อนหน้านี้ โดยข้อตกลงดังกล่าวจะเปิดช่องให้การดำเนินการกับของกลางในคดียาเสพติด ซึ่งโดยปกติจะตกอยู่กับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีสามารถเปลี่ยนมาอยู่ในการดูแลและดำเนินการของสำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อเป็นประโยชน์แก่กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้อย่างเต็มที่

ทั้งนี้ผู้เขียนเชื่อว่าเมื่อสามารถนำของกลางในคดียาเสพติดมาอยู่ในการดูแลรักษาและดำเนินการโดยสำนักงาน ป.ป.ส. แล้ว การเก็บรักษาและดำเนินการกับยานพาหนะของกลางย่อมมีความสะดวกและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการดำเนินการเกี่ยวกับยานพาหนะของกลางนั้น จะต้องมี การกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำออกขายทอดตลาด นำออกใช้ประโยชน์แก่ทางราชการ อย่างชัดเจน มีความเหมาะสมและเป็นธรรม ในรูปแบบของคณะกรรมการ โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ อย่ ไรก็ตามในกรณีที่ยานพาหนะของกลางจำเป็นต้องใช้เป็นพยานหลักฐานนั้น จากที่กล่าวมาแล้วว่า ควรจะมีการทำความร่วมมือระหว่างเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. กับพนักงานตำรวจ และพนักงานอัยการ เพื่อปรึกษาหารือถึงความจำเป็นและเหมาะสม โดยหากเห็นร่วมกันว่ายานพาหนะของกลางดังกล่าวอาจนำออกขายทอดตลาดได้ก็จะต้องมีการบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ สภาพ ลักษณะ และถ่ายภาพของกลางนั้น โดยเจ้าพนักงานทั้งสามฝ่ายร่วมดำเนินการ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีแทนทรัพย์สินของกลางต่อไป

4. การบัญญัติให้มีกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเสพติดได้โดยเร็วและการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับของกลางในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด

เป็นที่ทราบกันดีสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าการดำเนินคดีในประเทศไทยมีกระบวนการที่ล่าช้าอย่างมาก โดยเฉพาะกระบวนการในชั้นศาล ความล่าช้าดังกล่าวมักเกิดจากการเลื่อนคดีซึ่งมีอยู่เสมอและจากการที่การนัดสืบพยานในคดีดำเนินไปโดยไม่ต่อเนื่องเป็นองค์คณะ ทำให้คดีหนึ่งๆ ใช้เวลาในการสืบพยานมาก แม้จะมีการใช้ระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องก็ไม่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินรวดเร็วมากขึ้นเท่าใดนัก เนื่องจากยังขาดความพร้อมทางด้านบุคลากรคือผู้พิพากษาซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ยิ่งหากมีการอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งเป็นกรณีส่วนใหญ่ของคดีอาญาเสพติดที่จะต้องมีการอุทธรณ์ไปยังศาลสูง ก็อาจต้องใช้เวลาหลายปีกว่าคดีจะเสร็จสิ้นลง⁴

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเฉพาะปริมาณคดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาเสพติดมีจำนวนสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับคดีอาญาอื่นๆ คือประมาณร้อยละ 46 ของคดีอาญา เมื่อพิจารณาจำนวนคดีทั้งคดีอาญาทั่วไปและคดีอาญาเสพติด จะเห็นอย่างชัดเจนได้ว่าจำนวนผู้พิพากษากับจำนวนคดีมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ย่อมเป็นอุปสรรคให้การดำเนินคดีอาญาเสพติดเป็นไปโดยล่าช้า

จากข้อขัดข้อง หรืออุปสรรคดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลเร่งหามาตรการเพื่อดำเนินการแก้ไขโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เมื่อปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลได้มีนโยบายแน่วแน่ชัดในการป้องกันและปราบปรามอาญาเสพติดและเพื่อให้ นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลจึงจำเป็นต้องเร่งรัดการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเสพติดให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาสำนักงาน ป.ป.ส. ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามอาญาเสพติดก็ได้จัดให้มีการสัมมนาการประสานงานกระบวนการยุติธรรมคดีอาญาเสพติดในระดับภาครวม 4 ภาค และจัดประชุมเพื่อสรุปผลในระดับประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2543 ซึ่งผลของการสัมมนาพบว่าทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติมีปัญหาเกี่ยวกับ

⁴ กอบกุล จันทวโร, “มาตรการเกี่ยวกับทรัพย์สินในคดีอาญาเสพติด,” เอกสารประกอบการสัมมนาประชาพิจารณ์การปรับปรุงแก้ไขวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติด, สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม, 13 มิถุนายน 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

กฎหมายซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งต่อมาสำนักงาน ป.ป.ส. ก็ได้จัดให้มีสัมมนาการพัฒนา กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติดขึ้นในระหว่างวันที่ 25-27 เมษายน 2544 ณ โรงแรมรอยัล ทวิน พาเลซ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นเบื้องต้นในการพัฒนา กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดียาเสพติด ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินการเพื่อหามาตรการเกี่ยวกับการ พิจารณาคดียาเสพติดให้สามารถดำเนินการไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม⁵

ปัจจุบันสำนักงาน ป.ป.ส. กำลังดำเนินการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดขึ้น เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องของกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยให้มีความรวดเร็วและเป็นธรรมและเอื้อ ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมากยิ่งขึ้น โดยหลักการที่เป็น สาระสำคัญ ซึ่งได้กำหนดไว้ในร่างกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดมีด้วยกัน 5 ประการดังนี้

1) การสืบสวนและแสวงหาพยานหลักฐาน กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจพิเศษ ในการสืบสวนและแสวงหาพยานหลักฐานในคดียาเสพติด เพื่อคุ้มครองเจ้าพนักงานและเพื่อประโยชน์ ในการรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดี เช่น การดักฟังทางโทรศัพท์ การล่อซื้อ การใช้ สายลับ เป็นต้น

2) การสอบสวน โดยการนำเอาวิธีการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea Bargaining) มาใช้ ในคดียาเสพติด เพื่อให้สามารถจับกุมตัวการหรือผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดมาลงโทษได้ โดย แลกกับการลงโทษที่มีบทลงโทษเบากว่าที่กระทำความผิด

3) การฟ้องคดี กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดียาเสพติดที่มีอัตราโทษขั้นต่ำ ซึ่งต้องดำเนินคดีในศาลแขวงต่อศาลอาญา หรือศาลจังหวัด โดยนำวิธีพิจารณาในศาลแขวงมาใช้ใน กรณีที่ผู้ต้องหาได้รับสารภาพในความผิดฐานยาเสพติดหรือครอบครอง

4) การพิจารณาคดีกำหนดให้ศาลสั่งนัดพร้อม โดยให้คู่ความทำรายงานกำหนดการ สืบพยานยื่นต่อศาลก่อนวันสืบพยานและให้ศาลกำหนดนัดสืบพยานและพิจารณาต่อเนื่อง

⁵ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, “การดำเนินการจัดตั้งศาลยาเสพติดและร่าง กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติด,” เอกสารประกอบการสัมมนาประชาพิจารณ์เรื่องการปรับปรุงแก้ไขวิธี พิจารณาคดียาเสพติด, 13 มิถุนายน 2546. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

กำหนดให้การสืบพยานและพิจารณาคดีโดยใช้ระบบ VCD Conference เป็นการสืบพยานและพิจารณาคดีต่อหน้าคู่ความ

กำหนดให้คำเบิกความของพยานในคดีอาญาเสพติดหลักสามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินได้

กำหนดให้เพิ่มโทษแก่พยานที่กลับคำให้การ หรือพยานที่เบิกความเท็จ

กำหนดให้ศาลจะลงโทษจำเลยในคดีอาญาเสพติดน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ ในกรณีที่จำเลยได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญเป็นประโยชน์ต่อการปราบปรามยาเสพติด

5) การอุทธรณ์และฎีกา

ให้นำระบบสองศาลมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาเสพติด

จากแนวทางที่ได้กำหนดมาดังกล่าวถือเป็นมาตรการเสริมที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาเสพติดสามารถดำเนินไปได้โดยรวดเร็ว ทั้งนี้เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรักษาของกลางประเภทยานพาหนะในระหว่างดำเนินคดีซึ่งหากคดียังคงดำเนินไปเนิ่นช้าเพียงใดภาระการจัดเก็บดูแลรักษาของกลางก็จะตกแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบมากขึ้น และหากกระบวนการในการดูแลรักษาไม่ดีพอก็จะส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ของกลางได้ ซึ่งก็ย่อมตกเป็นภาระความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้นอีก ดังนั้นการกำหนดให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติดที่รวดเร็วก็น่าจะส่งผลดีต่อการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความคิดเห็นเพื่อให้สำนักงาน ป.ป.ส. สามารถลดภาระเกี่ยวกับการดูแลทรัพย์สินของกลางบางประเภทก็ควรให้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาเสพติดในเรื่องของพยานหลักฐานอย่างชัดเจนว่าหากมีการบันทึกรายละเอียดและมีการถ่ายภาพของทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุพยานไว้แล้ว และทรัพย์สินของกลางนั้นเป็นสิ่งที่อัยการขอให้ศาลส่งรับด้วยแล้ว อีกทั้งหากศาลเห็นเป็นการสมควรเพราะเหตุว่าไม่ต้องใช้ของกลางนั้นเพื่อเป็นพยานหลักฐานอีกต่อไป รวมทั้งของกลางดังกล่าวเป็นสิ่งของที่เน่าเสียได้หรือหากหวังช้าไว้ย่อมจะเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษามากกว่าราคาของมัน หรือหากเก็บรักษาไว้จะเป็นภาระแก่ทางราชการศาลก็อาจมีคำสั่งตามคำขอของเลขานุการ ป.ป.ส. หรือพนักงานอัยการ ให้ดำเนินการนำทรัพย์สินของกลางออกขายทอดตลาด หรือนำออกใช้ประโยชน์ได้ก่อนที่คดีจะถึงที่สุด หรือหากเป็นกรณีที่คดีนั้นปรากฏแก่ศาลเองเป็นที่แน่นอนแล้วว่าด้วยรูปของคดีอย่างไรเสียผู้ต้องหรือจำเลยในคดีนั้นก็ต้องถูกตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิดศาลก็อาจมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้ก่อนที่จะพิจารณาคดีหลัก

4.5.2 การดำเนินกรับยานพาหนะของกลางที่อยู่ระหว่างการโต้แย้งกรรมสิทธิ์หรืออยู่ระหว่างสัญญาเช่าซื้อ

จากการศึกษาถึงมาตรการยึดและริบทรัพย์สินของกลาง พบว่าการริบทรัพย์สินมีอยู่ด้วยกันสองลักษณะคือการริบทรัพย์สินโดยผลของกฎหมาย และการริบทรัพย์สินตามคำพิพากษา

การริบทรัพย์สินของกลางตามคำพิพากษาหมายความว่าบรรดาทรัพย์สินของกลางที่ถูกยึดมาในคดีเพราะเหตุที่ว่าผู้กระทำความผิดได้ใช้ทรัพย์สินนั้นในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินนั้นเป็นสิ่งที่มิไว้แล้วเป็นความผิดเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วกฎหมายก็บัญญัติเอาไว้ว่าทรัพย์สินประเภทดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรรับได้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามนอกจากการริบทรัพย์สินที่เกิดจากคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลแล้วยังมีการริบทรัพย์สินโดยผลของกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งการริบทรัพย์สินลักษณะดังกล่าวหมายความว่าบรรดาทรัพย์สินของการที่ถูกยึดมาในคดี ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้โอกาสผู้ที่เป็นเจ้าของที่แท้จริงหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวมาใช้สิทธิในการขอทรัพย์สินดังกล่าวคืน โดยจะต้องมีการพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ว่าตนมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยการกระทำความผิด หรือตนไม่มีโอกาสจะได้ทราบเลยว่าจะมีการนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ในการกระทำความผิด อีกทั้งจะต้องพิสูจน์ให้เห็นด้วยว่าตนเป็นเจ้าของผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโดยชอบด้วยกฎหมาย และการใช้สิทธิขอคืนทรัพย์สินดังกล่าวกฎหมายก็ได้กำหนดระยะเวลาในการขอคืนของกลางไว้อย่างชัดเจน ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวหากไม่มีผู้ใดเข้ามาใช้สิทธิร้องขอทรัพย์สินคืน ก็ถือว่าของกลางนั้นต้องถูกดำเนินการให้ตกเป็นของแผ่นดิน หรือหากเป็นของกลางในคดีอาชญากรรมก็ต้องตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในทันทีโดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวคือการริบทรัพย์สินโดยผลของกฎหมาย

จากการศึกษาพบว่ามีบางกรณีที่มีผู้มาร้องขอทรัพย์สินของกลางคืนมีจำนวนมากกว่าสองคนขึ้นไป โดยเจ้าของหรือผู้มีสิทธิต่างอ้างว่าตนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางและร้องขอคืนไปจากเจ้าพนักงานสอบสวนในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด โดยเฉพาะทรัพย์สินของกลางประเภทยานพาหนะนั้นพบว่ามีปัญหาเรื่องการโต้แย้งกรรมสิทธิ์มากที่สุด เช่นกรณีการเช่าซื้อรถยนต์ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ยึดรถยนต์ของกลางจากผู้เช่าซื้อ ต่อมาผู้ให้เช่าซื้อมาร้องขอรับรถยนต์คืน โดย

อ้างว่าผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ครอบครองรถยนต์ของกลางขณะถูกเจ้าพนักงานสอบสวนยึดได้ผิดสัญญาเช่าซื้อ แต่ผู้เช่าซื้ออ้างว่าไม่ผิดสัญญาและไม่ยอมให้พนักงานสอบสวนมอบรถยนต์ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ กรณีปัญหาเช่นนี้ย่อมเป็นการยากที่พนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจในการคืนรถยนต์ของกลาง เพราะพนักงานสอบสวนไม่อาจจะตัดสินใจได้ว่ามีการผิดสัญญาเช่าซื้อกันจริงหรือไม่ หรือในกรณีที่รถยนต์ถูกลักไป และเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ คคืออยู่ระหว่างการสอบสวนและติดตามรถยนต์คืน ต่อมารถยนต์คันที่หายไปได้ไปตกอยู่กับผู้ซึ่งอ้างว่าได้ซื้อรถยนต์มาโดยสุจริตและเปิดเผย โดยปรากฏหลักฐานทางทะเบียน คู่กรณีต่างได้แจ้งกรรมสิทธิ์กันและขอรับรถยนต์คืนจากพนักงานสอบสวน จากการศึกษาพบว่า ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะแนะนำให้คู่กรณีไปฟ้องร้องกันเองในทางแพ่งภายในกำหนดระยะเวลา หากไม่ไปฟ้องเรียกกันเองก็จะยึดรถยนต์ไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด หรืออาจมอบรถยนต์คืนแก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไป แต่ปัญหาที่ตามมาคือคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็อาจใช้สิทธิฟ้องพนักงานสอบสวนให้รับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเห็นได้ว่ากรณีเช่นนี้ยังไม่มีหลักประกันใดที่จะให้ความคุ้มครองแก่เจ้าพนักงานของรัฐ และต่อประชาชนในเรื่องนี้ได้ อย่างแท้จริง

ผู้เขียนมีความเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้มีข้อหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการที่รัฐต้องดำเนินการยึดทรัพย์สินบางประเภทที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดในคดีอาญาย่อมหมายความว่าบรรดาทรัพย์สินดังกล่าวถูกยึดมาในฐานะทรัพย์สินของกลางอันพึงริบได้ตามกฎหมาย ทั้งนี้การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของที่แท้จริงหรือผู้มีสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวมาร้องขอคืน และพิสูจน์ความเป็นเจ้าของรวมทั้งความบริสุทธิ์ได้ภายในเวลาที่กำหนดก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินของสุจริตชนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องหรือรู้เห็นเป็นใจจากการที่ทรัพย์สินของตนถูกนำไปใช้กระทำความผิดเท่านั้น ทั้งนี้การที่มีผู้ร้องขอเข้ามาใช้สิทธิขอคืนทรัพย์สินของกลางมากกว่าหนึ่งราย เป็นเหตุที่คู่กรณีผู้ได้แจ้งกรรมสิทธิ์ต้องต่อสู้ในทางคดีแพ่งกันเอง ซึ่งหน่วยราชการที่มีหน้าที่ดูแลรักษาของกลางที่ยึดมาต้องรอการพิสูจน์ถึงความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงของคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้วจึงค่อยมาพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สินนั้นอีกก็ย่อมจะเป็นการเสียเวลาเพราะเหตุที่ว่าคดีความในเรื่องของการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ทางแพ่งต้องใช้เวลาที่ยาวนาน อีกทั้งหากทรัพย์สินบางประเภทเป็นสิ่งที่อาจนำเสียได้ หรือหากห้วงช้าไว้จะเป็นการเสี่ยงต่อความเสียหายหรือค่าใช้จ่ายเกินราคาของนั้น หรืออาจเป็นกรณีที่การดูแลรักษานั้นจะเป็นภาระแก่ทางราชการเกินสมควร กรณีเช่นนี้ย่อมจะก่อให้เกิดภาระหน้าที่แก่ทางราชการมากเกินไป ดังนั้นในระหว่างที่คู่กรณีดำเนินการฟ้องร้องกันอยู่นั้น เพื่อให้เกิดความ

เหมาะสมและลดภาระของทางราชการ ผู้เขียนเห็นว่าอย่างไรเกี่ยวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งหน่วยราชการที่ดำเนินการจัดเก็บทรัพย์สินของกลางที่พึงรับได้ตามกฎหมายก็ยังไม่สามารถคืนทรัพย์สินของกลางให้แก่ผู้ใดได้อยู่ดี เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าผู้ขอคืนของกลางต้องพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดแจ้งว่าตนเป็นผู้มีสิทธิโดยแท้จริงและตนไม่มีโอกาสได้รู้ว่าจะมีการนำทรัพย์สินของตนไปใช้ในการกระทำความผิด หรือคนมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดกรณีของการพิสูจน์ดังกล่าวย่อมเป็นการชัดเจนว่าผู้ร้องขอคืนของกลางต้องพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดแจ้งทั้งสองกรณีดังกล่าวอย่างสมบูรณ์จึงจะสามารถทำทรัพย์สินนั้นคืนได้ ดังนั้นหากยังมีข้อติดขัดในเรื่องของกรรมสิทธิ์แล้วอย่างไรเสียรัฐก็ต้องเก็บรักษาของกลางไว้ จนกว่าจะมีผู้หนึ่งผู้ใดสามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ทั้งสองกรณีที่ว่ามา อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของทางราชการในการเก็บรักษาของกลางระหว่างที่มีการโต้แย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ ก็อาจมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดลงไปเลยว่า ในกรณีที่รื้อการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ดังกล่าวหากการเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นจะเป็นภาระแก่ทางราชการ ก็อาจจะให้มีการเก็บค่าดูแลรักษาและค่าใช้จ่ายต่างๆ จากคู่กรณีที่อ้างสิทธิ์นั้น ไม่ว่าจะเป็ค่าสถานที่ค่าจ้างบุคคลหรือพนักงานมาดูแลซ่อมบำรุงและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการรักษาสภาพของกลางนั้น อีกทั้งจากการศึกษาจาก คำสั่งกรมตำรวจ เกี่ยวกับการวางแผนปฏิบัติของพนักงานสอบสวนสำหรับกรณีดังกล่าวพบว่า* กรณีที่เป็นการโต้แย้งกรรมสิทธิ์กันในรถยนต์ของกลางแต่คู่กรณีนำคดีขึ้นสู่ศาล และคดีอยู่ระหว่างรอฟังผลการพิจารณา หากพนักงานสอบสวนจะคืนรถยนต์ของกลางให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปย่อมจะทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนก็จะเก็บรักษารถยนต์ของกลางต่อไป เมื่อศาลมีพิพากษาอย่างใดจึงค่อยดำเนินการไปตามคำสั่งศาล

ทั้งนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่อยากหยิบยกขึ้นมาพิจารณา กล่าวคือในกรณีที่ยานพาหนะของกลางในคดีอาชญากรรมนั้นอยู่ในสัญญาเช่าซื้อ และมีการโต้แย้งกรรมสิทธิ์ระหว่างจำเลยในคดีอาชญากรรม ซึ่งเป็นผู้เช่าซื้อกับผู้ให้เช่าซื้อว่า ผู้ให้เช่าซื้อมาขอรับยานพาหนะของกลางคืนจากสำนักงาน ป.ป.ส. โดยอ้างว่าผู้ให้เช่าซื้อนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อเป็นกฎแห่งการผิดสัญญาจึงต้องเรียกคืน และภายหลังปรากฏว่าผู้ให้เช่าซื้อผิดสัญญาจริงจึงต้องคืนยานพาหนะของกลางแก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งเป็นเจ้าของที่แท้จริงและมีได้รู้เห็นกับการกระทำความผิดในคดีอาชญากรรม หรือไม่มีเหตุอันควรจะรู้ได้ว่าจะมีการนำทรัพย์สินของยานไปใช้ในการกระทำความผิด ทั้งนี้หากกรณีข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินมาจนใกล้จะครบตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว หากคืนทรัพย์สินดังกล่าวไปย่อมจะเป็นการ

* คำสั่งกรมตำรวจ ลงวันที่ 2 มิถุนายน 2531

กระทบต่อประโยชน์ของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เนื่องจากถ้าหาก จำเลยผู้เช่าซื้อชำระ เงินครบทุกงวดแล้วรถยนต์ของกลางย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย เมื่อได้ใช้รถยนต์ในการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดรถยนต์นั้นก็ถือว่าเป็นของกลางที่พึงได้รับตามกฎหมาย ซึ่งเมื่อยึดแล้วก็จะ ตกเป็นของกองทุน แต่ผู้เช่าซื้อยังขาดการชำระเพียงไม่กี่งวด และหากต้องคืนรถยนต์ไปก็ย่อมกระทบ ต่อกองทุนแน่นอน

กรณีดังกล่าวนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากว่าสำนักงาน ป.ป.ส. จะทำการตกลงกับผู้ให้ เช่าซื้อโดยขอชำระเงินค่ารถยนต์ของกลางให้ผู้เช่าซื้อก่อน เพื่อให้รถยนต์นั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ เช่าซื้อ และให้จำเลยผู้เช่าซื้อทำสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวจากกองทุน ทั้งนี้หากศาลมีคำสั่งให้บริษัทรถยนต์ ของกลางก็ให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทำลายหรือระบุว่าลูกหนี้ได้ชำระครบถ้วนแล้ว แต่หากศาลมีคำสั่งให้ คืนรถยนต์ของกลางแก่จำเลย ก็ให้จำเลยผู้เช่าซื้อชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมคืนแก่กองทุนป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดต่อไป ซึ่งกระบวนการดังกล่าวย่อมเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

4.5.3 การชดใช้ราคาหรือค่าเสื่อมสภาพหากเกิดกรณีความเสียหายจากการนำยานพาหนะของ กลางในคดียาเสพติดออกขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ของทางราชการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันได้บัญญัติออกมารับรองคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของปัจเจกชนไว้อย่างชัดเจน สิทธิในทางทรัพย์สินถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งที่ได้รับการ รับรองคุ้มครอง แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ได้ยกเว้นหลักดังกล่าวในบางกรณี กล่าวคือในกรณีที่ ทรัพย์สินของปัจเจกชนถูกนำมาใช้เกินขอบเขตแห่งความถูกต้องชอบธรรม ซึ่งการใช้สิทธิดังกล่าว นั้นถือว่าการกระทบกระเทือนหรือรบกวนสิทธิของผู้อื่นหรือต่อสังคม กฎหมายก็ต้องจำกัดการใช้สิทธิ นั้นโดยอาศัยนโยบายในเชิงลงโทษตามมาตรการทางอาญา คือการริบทรัพย์สินดังกล่าวนี้เสีย ทั้งนี้การ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นภัยร้ายแรง ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายและมาตรการลงโทษและ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานเกี่ยวกับยาเสพติดจึงต้องมีความรุนแรงเด็ดขาด การใดๆ ก็ตามที่ กระทำไปโดยชอบทำตามกฎหมายนี้ก็ควรจะเป็นสิ่งที่สังคมไทยยอมรับได้แต่ถ้าหากว่าในภายหลังเกิด ข้อผิดพลาดเนื่องจากการใช้ดุลพินิจ โดยชอบธรรมของเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามกฎหมายขึ้น รัฐก็ต้อง เข้าไปเยียวยาความเสียหายนั้นด้วยความเป็นธรรม

ดังนั้นถ้าหากการดำเนินการนำยานพาหนะของกลางในคดียาเสพติดออกจำหน่ายหรือ นำออกใช้ประโยชน์ก่อนที่คดีจะถึงที่สุด หากในเวลาต่อมาปรากฏข้อเท็จจริงว่า ได้มีผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิมาร้องขอยานพาหนะของกลางคืนและมีเหตุสมควรต้องคืนจริงหรือเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้คืนของกลางนั้นไป เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วหากปรากฏว่าของกลางดังกล่าวได้นำออกขายทอดตลาดไปแล้ว และไม่สามารถติดตามคืนมาได้ ดังนั้นสำนักงาน ป.ป.ส. อาจต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้นจากเงินของกองทุน รวมทั้งใช้ราคาดอกเบี้ยตามความเป็นจริง ซึ่งจากการศึกษาถึงแนวทางการเยียวยาความเสียหายตามกฎหมายศุลกากร พบว่ากฎหมายศุลกากรให้ใช้อัตราดอกเบี้ยตามอัตราของธนาคารออมสิน หรือในกรณีที่ได้นำยานพาหนะของกลางออกใช้ประโยชน์แก่ทางราชการหากเกิดความชำรุดหรือมีการเสื่อมสภาพจากการใช้งานก็ต้องมีการซ่อมแซมและชดเชยค่าเสียหายและค่าขาดไร้อุปกรณ์ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นร่วมด้วย กระบวนการดังกล่าวจึงจะเหมาะสมและเป็นธรรมแก่รัฐและประชาชนอย่างแท้จริง

4.5.4 อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้อง

เมื่อได้มีการจับกุมและตรวจยึดทรัพย์สินของกลางจากการกระทำความผิดในคดียาเสพติดมาแล้ว ภาระหน้าที่ดูแลรักษาบรรดาของกลางย่อมตกอยู่แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันได้แก่พนักงานสอบสวนหรือสำนักงาน ป.ป.ส. แล้วแต่กรณี ประเด็นที่ควรพิจารณาศึกษาในส่วนนี้คือ ในกรณีที่ทรัพย์สินของกลางบางประเภทที่เสื่อมสภาพลงได้ง่าย อาทิเช่นของกลางประเภทยานพาหนะนั้น หากเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ดูแลรักษาของกลางประเภทดังกล่าวดำเนินการดูแลรักษาแล้วแต่เกิดความเสียหายขึ้น เจ้าพนักงานผู้นั้นต้องมีภาระความรับผิดชอบหรือไม่ อย่างไร หรือในกรณีที่กฎหมายหรือระเบียบเปิดช่องให้สามารถนำยานพาหนะของกลางในคดียาเสพติดออกจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ได้ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษานั้น เมื่อกฎหมายให้อำนาจรองรับเจ้าพนักงานที่จะดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดแนวทางหรือหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานผู้นั้นจะมีอยู่อย่างไร

สำหรับในกรณีแรกนั้น จากการศึกษาพบว่าอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาของกลางในคดียาเสพติดยังไม่ค่อยชัดเจนเท่าใดนัก โดยเฉพาะของกลางประเภทยานพาหนะนั้นก็ยังมีอุปสรรคในด้านสถานที่บุคคลากร และงบประมาณในการดูแลรักษา จึงเห็นได้ว่าการจัดเก็บและดูแลรักษาของกลางในปัจจุบันเจ้าพนักงานก็จะดำเนินการตามความสามารถ

เพียงเท่าที่จะทำได้ ซึ่งข้อเท็จจริงมักจะปรากฏเสมอว่าของกลางประเภทดังกล่าวมีจำนวนมากที่สุดสูญหาย ชำรุด เสียหาย เสื่อมโทรมไปก่อนเวลาอันควรเนื่องจากการดูแลรักษาที่ไม่ดีพอ เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะ กล่าวโทษเจ้าพนักงานผู้ดูแลเพียงฝ่ายเดียวคงจะไม่ถูกต้องนัก เพราะหากเจ้าพนักงานดังกล่าวดูแลรักษา ของกลางอย่างดีที่สุดก็คงต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการที่สูงมาก ซึ่งโดยสภาพความเป็นจริงของ งบประมาณนั้นมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรักษาของกลางดำเนินการเก็บรักษา ได้ไม่เต็มที่ ทั้งนี้หากยังเกิดความเสียหายขึ้นอีก โดยความเสียหายนั้นมิได้เกิดจากการกระทำโดยมิ เจตนา หรือเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าพนักงานผู้นั้นเอง ก็ถือว่าเจ้าพนักงานมิต้อง รับผิดชอบในความเสียหายดังกล่าวเป็นการส่วนตัว

แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีที่กฎหมายหรือระเบียบเปิดช่องให้สามารถนำ ยานพาหนะของกลางออกจำหน่ายได้ก่อนคดีจะถึงที่สุดแล้วให้ถือเงินแทนสิ่งของดังกล่าวแต่ต่อมา ภายหลังปรากฏว่าศาลได้มีคำสั่งให้คืนกลางแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิ กรณีเช่นนี้สำนักงาน ป.ป.ส. จะมิ ได้รับความรับผิดชอบต่อความเสียหายดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาความรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง และทางอาญาดังนี้

1) ความรับผิดชอบทางแพ่ง

ในกรณีที่สำนักงาน ป.ป.ส. สั่งขายทอดตลาดยานพาหนะของกลางไปก่อนที่ศาลจะมี คำสั่ง แต่หากปรากฏว่าของกลางดังกล่าวศาลมีคำสั่งให้คืนแก่เจ้าของหรือผู้มีสิทธิจะถือว่าการนำ ออกจำหน่ายจะ เป็นการละเมิดต่อผู้เป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิหรือไม่

กรณีดังกล่าวนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า การดำเนินการกับยานพาหนะของกลาง เป็นสิ่งที่ จำเป็นและต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน เนื่องจากทรัพย์สินของกลางประเภทดังกล่าวย่อมตกเป็นภาระ แก่ทางราชการมากเกินไป และต้องถือว่าการดำเนินการนำออกจำหน่ายหรือนำออกใช้ประโยชน์ จะเป็นการลดภาระของทางราชการลง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดความเสียหายขึ้น ดังนั้นหาก กฎหมายเปิดโอกาสให้ดำเนินการเช่นนั้นได้ การดำเนินการนำออกจำหน่ายหรือนำออกใช้ประโยชน์ แก่ทางราชการก็ต้องถือว่าชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในกรณีเช่นนี้ได้เคยมีคำพิพากษากฎีกา ซึ่งได้วินิจฉัย ในคดีของกลางเกี่ยวกับสุลกากรเอาไว้ว่า ของกลางที่กรมสุลกากรสั่งขายทอดตลาดไปตามที่กฎหมาย

ให้อำนาจไว้ แม้ต่อมาจะปรากฏว่าศาลสั่งไม่รับ การขายของกลางย่อมเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมาย หาได้เป็นการละเมิดต่อเจ้าทรัพย์ไม่*

2) ประเด็นความรับผิดชอบทางอาญา

ในกรณีของความรับผิดชอบทางอาญานั้นผู้เขียนเห็นว่า ในทางอาญาไม่มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเลย ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งให้อำนาจในการจำหน่ายของกลางบางประเภทได้ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งนั้น ย่อมคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการตามกฎหมายอยู่แล้ว

4.6 ผลกระทบจากการกำหนดแนวทางในการนำออกขายทอดตลาด หรือนำออกใช้ประโยชน์ ยานพาหนะของกลางในคดีอาญาเสพติดก่อนคดีจะถึงที่สุด

เนื่องจากเหตุผล และความจำเป็นอันเนื่องมาจากอุปสรรคและข้อขัดข้องเกี่ยวกับการดูแลรักษาและการดำเนินการกับยานพาหนะของกลาง ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการกับของกลางประเภทดังกล่าวก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเกี่ยวกับของกลางนั้น เพื่อลดภาระของทางราชการ

แนวความคิดประการหนึ่งที่คิดว่าเหมาะสมและเป็นธรรมในการดำเนินการกับยานพาหนะของกลางก่อนคดีถึงที่สุดคือ การหาแนวทางหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้สามารถนำของกลางประเภทดังกล่าวออกจำหน่ายหรือนำออกไปใช้ประโยชน์แก่ทางราชการก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาถึงที่สุด โดยการดำเนินการดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน และเป็นธรรมสามารถตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตามการดำเนินการนำทรัพย์สินดังกล่าวออกจำหน่ายหรือใช้ประโยชน์ได้ก่อนคดีถึงที่สุดนั้นย่อมจะต้องมีผลกระทบที่เป็นทั้งผลดีและผลร้าย ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อ

* คำพิพากษาฎีกา 1920/2506 “ตามที่อธิบดีกรมศุลกากรสั่งขายทอดตลาดของที่ยึดตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ แม้ต่อมาศาลจะสั่งไม่รับของที่ยึดไปนั้นตามคำสั่งของอธิบดีกรมศุลกากรดังกล่าว จึงหาเป็นการละเมิดต่อเจ้าทรัพย์ไม่”

ประชาชน ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม หรือผลกระทบต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ตาม ซึ่งการบัญญัติกฎหมายหรือระเบียบที่เปิดช่องให้ดำเนินกระบวนการดังกล่าวได้ สามารถจำแนกผลดีและผลเสียได้ดังนี้ คือ

1) ผลกระทบด้านความยุติธรรม

ผลดี

ก) ความยุติธรรมไม่เสียไป เพราะในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน ทรัพย์สินของกลางคดีอาญานั้น ได้มีการบันทึกข้อมูลและสำเนา และถ่ายภาพไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

ข) สามารถนำทรัพย์สินของกลางไปขายทอดตลาดหรือใช้ประโยชน์ได้โดย ไม่เป็นภาระแก่พนักงานสอบสวน หรือแก่สำนักงาน ป.ป.ส. ที่ต้องเก็บรักษาไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุดต่อไป

ค) หมคปัญหาหรือช่วยลคปัญหาเรื่องทรัพย์สินของกลางสูญหายหรือถูกลักขโมยไปในระหว่างดำเนินคดี ส่งผลให้เจ้าพนักงานผู้เก็บรักษาทรัพย์สินของกลางถูกตั้งกรรมการสอบสวนและถูกไล่ออกหรือให้ออกจากราชการอยู่เสมอ

ผลเสีย

ก) ไม่มีพยานวัตถุของกลางในคดีให้คู่กรณีได้นำสืบต่อหน้าศาล และควรมีแต่สำเนาพยานวัตถุเท่านั้น เพราะได้มีการขายทอดตลาดหรือนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินของกลางดังกล่าวแล้วอันอาจทำให้มีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม

ข) ทรัพย์สินของกลางในคดีบางประเภท เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียต้องการที่จะได้รับคืนเฉาะทรัพย์สินนั้นเท่านั้น ไม่ต้องการได้เงินหรือทรัพย์สินอื่นมาชดใช้แทน หากภายหลังศาลมีคำสั่งให้คืนทรัพย์สินของกลางนั้น

2) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

ผลดี

ก) ทรัพย์สินของกลางจำนวนมากมหาศาลได้รับการพัฒนาและนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่แทนที่จะถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ให้ไร้ค่าสูญเปล่า ซึ่งจะกลายเป็นเศษขยะในที่สุด

ข) ประเทศชาติจะได้รับประโยชน์อย่างยิ่งจากการบริหารจัดการทรัพย์สินของกลางที่ดีและมีประสิทธิภาพ แม้ภายหลังจะปรากฏว่าต้องคืนทรัพย์สินของกลางเหล่านั้นหรือต้องการชดใช้ราคาบ้างก็ตามก็ยังถือว่าเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศอยู่นั่นเอง

ค) ลดภาระค่าใช้จ่ายหรือประหยัดงบประมาณของรัฐในการดูแลรักษาทรัพย์สินของกลางได้มหาศาล

ง) สามารถเพิ่มรายได้จำนวนมากมหาศาลให้แก่กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อนำไปบริหารและจัดการให้การดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จ) เป็นการลดความฟุ้งเฟ้อของประชาชน และเป็นการลดการเสียดุลการค้า เนื่องจากการขายทอดตลาดยานพาหนะของกลางอย่างรวดเร็ว ย่อมทำให้ลดการสั่งซื้อยานพาหนะจากเมืองนอกเข้ามา

ฉ) เป็นการลดค่าใช้จ่ายของรัฐในการหารถยนต์มาใช้ในกิจการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเพราะสามารถนำรถยนต์ของกลางมาใช้ประโยชน์ได้.

ผลเสีย

รัฐอาจมีค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งหน่วยงานและสรรหาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่เพื่อมาทำหน้าที่บริหาร จัดการ ดูแลรักษาของกลางเหล่านี้

3) ผลกระทบด้านสังคม

ผลดี

ก) ก่อให้เกิดความมั่นคงภายในประเทศ เนื่องจากปัญหายาเสพติดได้รับการป้องกันและปราบปรามอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีเงินทุนสนับสนุนจากการนำยานพาหนะของกลางที่มีจำนวนมากมาขายใช้ประโยชน์ หรือนำมาจำหน่ายและนำเงินที่ได้มาสนับสนุนนโยบายป้องกันและปราบปรามอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าทรัพย์สินดังกล่าวจะอยู่ระหว่างดำเนินคดีก็ตาม โดยทรัพย์สินดังกล่าวจะไม่ถูกทอดทิ้งให้สูญเปล่าหรือไร้ประโยชน์อีกต่อไป

ข) คุณภาพในชีวิตและความปลอดภัยในทรัพย์สินของประชาชนจะได้รับการคุ้มครองมากยิ่งขึ้น

ค) เป็นการประกันถึงสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกชนที่ดีพอ เนื่องจากการที่มีกฎหมายที่ชัดเจนมารองรับย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่าการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องย่อมชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โอกาสที่ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในของทรัพย์สินอย่างเต็มที่ก็จะมากยิ่งขึ้นด้วย

ผลเสีย

ก) หากกฎหมายที่บัญญัติมารองรับได้ไม่ชัดเจนเพียงพอ หรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพหรือเกิดการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงย่อมส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินในทรัพย์สินของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงมิได้.

จากที่ได้กล่าวมาในส่วนนี้ทั้งหมด จะเห็นได้ว่าหน้าที่หน่วยงานในการป้องกันการและปราบปรามยาเสพติดสามารถมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางที่ยึดมาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ย่อมจะเป็นการตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติออกมาเป็นการเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติให้มีกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้นมาเพื่อบริหารทรัพย์สินและเงินทุนอันจะนำมาซึ่งการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นให้การป้องกันและปราบปรามเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเห็นว่าสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่

บังคับใช้กฎหมายนี้และกองทุนนี้โดยตรง ดังนั้นสำนักงาน ป.ป.ศ. จึงควรเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการเก็บรักษาและดำเนินการกับทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดเสียเองจะเป็นการเหมาะสมและสะดวกต่อการดำเนินงานและเป็นการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของากรบัญญัติกฎหมาย

เมื่ออำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและดำเนินการกับของกลางในคดียาเสพติดตกมาอยู่ในการดำเนินการของสำนักงาน ป.ป.ศ. แล้ว การบริหารจัดการกับทรัพย์สินดังกล่าวย่อมสามารถดำเนินไปได้เต็มที่และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกฎหมายได้กำหนดให้มีกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งการบริหารจัดการกองทุนก็มีระเบียบกำหนดแนวทางไว้โดยชัดเจน ดังนั้นการดูแลรักษาและบริหารจัดการบรรดาทรัพย์สินในคดียาเสพติดจึงสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของกองทุนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามก็มีบรรดาทรัพย์สินของกลางบางประเภท ที่สภาพหรือลักษณะของการดูแลจัดเก็บมีความยากลำบากหรือเป็นการระแ่ทางราชการมาก เช่น ของกลางประเภทยานพาหนะ ดังนั้นของกลางประเภทดังกล่าวควรมีการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อเป็นการลดภาระของทางราชการลง ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางในการนำหลักเกณฑ์ ของการนำออกจำหน่ายหรือนำออกใช้ประโยชน์ซึ่งยานพาหนะของกลางก่อนคดีจะถึงที่สุด ภายใต้ง่อนใจที่เหมาะสมเป็นธรรม ตรวจสอบได้ ย่อมเป็นการดีที่สุด ไม่ว่าจะต่อประชาชน หรือต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ตาม โดยการดำเนินการดังกล่าวย่อมต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งแก่ประชาชน สังคม เศรษฐกิจ กระบวนการยุติธรรม รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ทั้งนี้จากที่ได้ศึกษาในส่วนนี้ ทำให้ทราบว่า การนำยานพาหนะของกลางในคดียาเสพติดออกขายทอดตลาด หรือนำออกใช้ประโยชน์ก่อนคดีถึงที่สุดนั้น ยังพอมิมีแนวทางที่จะดำเนินการได้ โดยการออกกฎหมายหรือระเบียบที่เปิดช่องให้ ซึ่งผู้เขียนได้นำเอาหลักเกณฑ์ที่ได้จากการศึกษาตลอดจนแนวทางที่ได้รับจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ไปนำเสนอในส่วนขอเสนอแนะเพื่อหาวิธีการที่ชัดเจนและเหมาะสมต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย